

* * * * *

KIZILTEPE

**İBN-İ SİNA MESLEKİ TEKNİK
ANADOLU LİSESİ**

TARİH - 11

DERS NOTLARI

MURAT GÜNDÜZ

2023 – 2024

* * * * *

1595-1700 YILLARI ARASINDAKİ SİYASİ GELİŞMELER

1596- Haçova Savaşı

1606- Zitvatoruk Antlaşması -----→ Osmanlılar Avusturya üzerindeki üstünlüğünü kaybetmiştir.

1612- Nasuh Paşa Antlaşması

1618- Serav Antlaşması

1621- Hotin Antlaşması

1639- Kasr-ı Şirin Antlaşması -----→ Bugünkü Türkiye-İran sınırını büyük ölçüde belirlemiştir.

1664- Vasvar Antlaşması

1669- Girit'in Fethi

1676- Bucaş Antlaşması -----→ Lehistan ile yapılan bu antlaşma ile Osmanlılar "Batı'da son kez toprak kazanmış" ve "Batı'da en geniş sınırlara ulaşmıştır".

1681- Bahçesaray (Çehrin) Antlaşması -----→ Osmanlı-Rusya arasında imzalanan ilk antlaşmadır.

1683- II. Viyana Kuşatması -----→ Osmanlılar büyük bir yenilgi almıştır. Bu durum Avrupalı devletlerin Osmanlı'ya karşı "Kutsal İttifak"ı kurmalarına sebep olmuştur.

1699- Karlofça Antlaşması -----→ Osmanlıların "Avrupa'da büyük ölçüde toprak kaybettiği ilk antlaşmadır". Osmanlılar bu antlaşma ile "Gerileme dönemine" girmiştir.

1700- İstanbul Antlaşması -----→ Rusya ile yapılan bu antlaşma, "Karlofça Antlaşması'nın yerine" imzalanmıştır.

OSMANLI - HABSBURG (AVUSTURYA) MÜCADELESİ

1533- İstanbul (İbrahim Paşa) Antlaşması

Kimler arasında : Osmanlı Devleti ile Avusturya

Önemi : Bu antlaşma ile Avusturya Kralı Osmanlı sadrazamına denk sayılmıştır. Böylece Osmanlılar, Avusturya üzerinde "kesin üstünlük kurmuştur".

Zitvatoruk Antlaşması (1606) :

Kimler arasında : Osmanlı Devleti ile Avusturya

Önemi : Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti, Avusturya üzerindeki üstünlüğünü kaybetmiştir. Çünkü; Avusturya Kralı, protokolde tekrar Osmanlı Padişahına eşit kabul edilmiştir.

❖ **Mütekabiliyet (Karşılıklılık)**: Mütekabiliyet karşılıklı denk olma durumu anlamına gelen bir kelime diplomatik bir terimdir. Devletler arası ilişkilerde maruz kalınan davranışa aynı şekilde karşılık verme prensibidir.

NOT: Osmanlılar; Avrupa'da "Zitvatoruk Antlaşması"ndan sonra "mütekabiliyet" esasını uygulamaya başlamışlardır.

Osmanlı-İran İlişkileri

Osmanlı – İran Arasında İmzalanan Antlaşmalar

1555 – Amasya Antlaşması-----→ İran ile yapılan ilk antlaşmadır.

1590 – Ferhat Paşa (İstanbul) Antlaşması-----→ Osmanlıların Doğu'da en geniş sınırlarına ulaştıkları antlaşmadır.

1612 – Nasuh Paşa Antlaşması

1618 – Serav Antlaşması

1639 – Kasr-ı Şirin Antlaşması-----→ Bugünkü Türkiye – İran sınırını çizen antlaşmadır.

1732 – Ahmet Paşa Antlaşması

1746 – Kerden (II.Kasr-ı Şirin) Antlaşması

NOT: İran üzerine yaptığı başarılı seferler sonucunda IV. Murad, Bağdat'ı fethetmiştir. Bu başarısından dolayı "Bağdat Fatihi" olarak adlandırılmıştır.

OSMANLI DEVLETİNİN 17. YY'DA KARŞILAŞTIĞI STRATEJİK TEHDİTLER

Osmanlı-Lehistan İlişkileri

* II. Osman 1621 yılında Lehistan seferine çıkmış ancak yeniçeri ocağının disiplinsiz davranışları yüzünden istediği gibi net bir sonuç alamamıştır.

* IV. Mehmet döneminde Lehistan'ın Osmanlı bölgesindeki Ukrayna kazaklarına saldırması üzerine Osmanlıların Lehistan üzerine düzenlediği sefer 1672'de imzalanan Bucaş Antlaşması ile sonuçlanmıştır.

1672- Bucaş Antlaşması

Kimler arasında : Osmanlı Devleti ile Lehistan

Önemi : Osmanlı'nın Avrupa'da son kez toprak kazandığı antlaşmadır. Böylece Batı'da en geniş sınırlara ulaşılmıştır.

Osmanlı-Venedik İlişkileri

* Osmanlı devletinin Akdeniz'de tam anlamıyla egemenlik kurabilmesi için Venedik'in elinde bulunan stratejik öneme sahip Girit'i alması şarttı. Ayrıca Venedikliler Osmanlı gemilerine de saldırıyordu. Bunu önlemek isteyen Osmanlı Devleti 1645'te kuşattığı Girit'i 1669'da almıştır.

* Kuşatmanın 24 yıl sürmesi donanmaya gereken önemin verilmediğini göstermektedir. Ayrıca Osmanlı maliyesi de olumsuz yönde etkilenmiştir.

NOT: Girit Adası; "IV. Mehmet döneminde", 1669'da, "Köprülü Fazıl Ahmet Paşa" tarafından alınmıştır.

Osmanlı-Rusya İlişkileri

* Rusya'nın saldırısı üzerine başlayan savaşlar 1678'de imzalanan Bahçesaray Antlaşması ile sona ermiştir.

Bahçesaray (Çehrin) Antlaşması (1678) :

Kimler arasında imzalanmıştır : Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanmıştır.

Önemi : Osmanlı-Rusya arasında imzalanan ilk antlaşmadır.

NOT: 1683'te Osmanlılar Rusya'nın da içinde yer aldığı Kutsal ittifak devletleri ile savaşları kaybedince Karlofça Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır.

İSTANBUL ANTLAŞMASI (1700)

* Rus temsilcisinin imza yetkisi olmadığından Rusya, Karlofça antlaşmasını imzalayamamıştır. Bu sebeple taraflar arasında 1700 yılında İstanbul Antlaşması imzalanmıştır.

İstanbul Antlaşması (1700) :

Kimler arasında imzalanmıştır : Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanmıştır.

Önemi :

* Azak kalesi, Rusya'ya bırakılmıştır.

* Rusya, İstanbul'da elçi bulundurma hakkını elde etmiştir.

Osmanlı-Avusturya İlişkileri

Bu dönemde iki devlet arasındaki ilişkiler, Avusturya'nın Erdel Beyliği'nin iç işlerine karışması nedeniyle bozulmuştur. Uyvar kalesinin alınmasından sonra 1664'te imzalanan Vasvar Antlaşması ile savaşlar sona ermiştir.

II. VİYANA KUŞATMASI (1683)

* Avusturya'nın Orta Avrupa'da egemenlik kurabilmesi için Macaristan'a hakim olması gerekiyordu. Bu doğrultuda hareket eden Avusturya, Protestan olan Macaristan halkına baskı yapıyordu. Katolik Avusturya'nın bu baskısı üzerine ayaklanan Macar halkı Osmanlı Devleti'nden yardım istedi.

* Merzifonlu Kara Mustafa Paşa komutasında sefere çıkan ordu güçlü bir kale olan Viyana'yı kuşattı. Avusturya'nın yardım istemesi üzerine oluşturulan Haçlı ordusunun da yardımı gelmesiyle Osmanlı ordusu ağır bir yenilgi aldı.

II. Viyana Kuşatmasının Sonuçları ve Önemi

- * Osmanlılar büyük bir yenilgi almışlardır.
- * Osmanlıların aldığı bu yenilgiden cesaret alan Avrupalılar, “Kutsal İttifak” oluşturdular.
- * Osmanlıların Avrupa'daki ilerleyişleri son buldu ve geri çekilme başladı.

KUTSAL İTTİFAK

Kutsal ittifak nedir?

- * II. Viyana kuşatmasından sonra Papa'nın çalışmalarıyla; Osmanlı Devletine karşı oluşturulan birliktir.

Kutsal ittifakın amacı nedir?

- * Avrupalı devletlerin, Osmanlı Devleti'ni Avrupa'daki topraklarından atmak amacıyla kurulmuştur.

Kutsal ittifaka hangi devletler katılmıştır?

- * Malta
- * Avusturya
- * Lehistan
- * Venedik
- * Rusya

Mücadelenin sonuçları nelerdir?

* Yaklaşık 16 yıl süren mücadeleler; Salankamen (1691) ve Zenta (1697) Muharebelerini kaybeden Osmanlı Devletinin barış istemesiyle sona ermiştir.

- * Taraflar arasında; “1699 - Karlofça Antlaşması” ve “1700 - İstanbul Antlaşması” imzalanmıştır.

KARLOFÇA ANTLAŞMASI (1699)

Karlofça Antlaşması (1699):

Kimler arasında imzalanmıştır : Osmanlı Devleti ← → Avusturya-Venedik-Lehistan

Maddeleri :

- * Mora Yarımadası, Dalmaçya kıyıları ve Ayamavra adası Venedik'e verildi.
- * Podolya ve Ukrayna Lehistan'a verildi.
- * Temeşvar ili ve Banat Yaylası hariç bütün Macaristan ve Erdel, Avusturya'ya verildi.
- * Bu antlaşma yirmi beş yıl sürecek.
- * Antlaşma Avusturya'nın kefilliği altında olacaktı.

Önemi :

- * Osmanlı Devletinin Batı'da bu kadar büyük ölçüde toprak kaybettiği ilk antlaşmadır.
- * Avrupa, Osmanlı karşısında savunma durumundan saldırıya geçti.
- * Türklerin Avrupa'daki ilerleyişi durdu ve geri çekiliş başladı. (1921 Sakarya Zaferi'ne kadar.)
- * Osmanlı duraklama dönemi bitmiş, gerileme dönemi başlamış.

❖ **Konjektürel İttifak:** Bir devletin içinde bulunduğu dönemin durum ve şartlarını menfaatleri doğrultusunda kurduğu dostluk ilişkilerine konjektürel ittifak denir.

❖ **Levant Ticareti:** Doğu Akdeniz ticareti anlamına gelir.

WESTPHALIA (VESTFALYA) BARIŞINDAN MODERN DEVLETLER HUKUKUNA

Otuz Yıl Savaşları (1618 - 1648) : Bu savaşı, Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu kaybetmiştir.

Kimler arasında :

(Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu – İspanya) ile (Fransa - Hollanda - Danimarka - İsveç - Protestan Alman Prenslikleri)

Sonucu ve Önemi :

*Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu savaşı kaybetmiş ve bu savaştan sonra “Vestfalya Antlaşması” imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Avrupa'da, “Kişilere mezhep seçme özgürlüğü” tanınmıştır.

- ❖ **Garp Ocakları:** Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki; Tunus, Cezayir ve Trablusgarp eyaletlerine verilen ortak isimdir.

1700-1774 YILLARI ARASINDAKİ SİYASİ GELİŞMELER

- 1703- Edirne Olayı: II. Mustafa tahttan indirilmiş III. Ahmet padişah olmuştur.
1711- Prut Antlaşması
1718- Pasarofça Antlaşması: Lale devri başlamıştır.
1730- Patrona Halil İsyanı: Lale devrini bitiren olaydır.
1732- Ahmet Paşa Antlaşması
1739- Belgrad Antlaşması: Karadeniz'in Osmanlı'ya ait olduğu son kez belirtilmiştir.
1740- Fransa'ya daha önce verilmiş kapitülasyonlar sürekli hale getirilmiştir.
1746- Kerden (II. Kasr-ı Şirin) Antlaşması
1770- Çeşme Baskını: Osmanlı donanması Çeşme'de Ruslar tarafından yakılmıştır.
1774- Küçük Kaynarca Antlaşması

18. Yüzyılda OSMANLI DEVLETİ'NİN GENEL DURUMU

- ❖ **Diplomasi:** Uluslar arası ilişki ve görüşmeleri kendi çıkarlarına uygun biçimde yürütme sanatıdır.
❖ **Makyavelizm:** Amaca ulaşmak için her türlü araca başvurma ve uygun olduğu anlaşıdır.

EDİRNE OLAYI (1703)

* 18. Yüzyılın başında da devam eden iç karışıklıklar , bu yüzyılın başında “Edirne Olayı” diye anılan bir isyanla devam etmiştir. Bu dönemde devlet yönetiminden uzaklaşarak zamanın çoğunu Edirne’de geçiren padişah II. Mustafa, yeniçerilerin tepkisiyle karşılaşmıştır. Başkentin Edirne yapılacağı söylentileri üzerine isyan eden yeniçeriler, İstanbul’daki yönetimi ele geçirerek ve II. Mustafa’yı tahttan indirerek III. Ahmet’i padişah ilan etmişlerdir.

III. AHMET DÖNEMİ SİYASİ OLAYLARI (1703-1730)

- * Bu dönemde mücadele edilen devletler Rusya, Venedik, Avusturya ve İran’dır.
* Karlofça ve İstanbul Antlaşmaları ile kaybedilen yerlerin geri alınması amaçlanmıştır. Ancak bunda başarılı olunmadığı gibi yeni topraklar da kaybedilmiştir.

Osmanlı - Rus İlişkileri

- * Rusların, Poltova Savaşı’nda yendiği İsveç Kralı Demirbaş Şarl’ı takip bahanesiyle Osmanlı topraklarında tahribat yapması savaşa neden olmuştur.
* Türk ve Kırım kuvvetlerinden oluşan Osmanlı ordusu Rusya’yı yenilgiye uğratmıştır. Ruslar ile Prut Antlaşması imzalanmıştır.

Prut Antlaşması (1711) :

Kimler arasında imzalanmıştır : Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanmıştır.

Önemi : Osmanlı Devleti Karlofça ve İstanbul Antlaşması ile “kaybettiği yerleri geri alma” düşüncesine kapılmıştır.

Osmanlı - Venedik İlişkileri

- * Osmanlı Devleti’nin Karlofça Antlaşması ile Venedik’e bıraktığı Mora halkının Osmanlı Devleti’nden yardım istemesi, Venedik’in Akdeniz’de Osmanlı gemilerine zarar vermesi üzerine Venedik’e savaş açılmıştır. Mora, Osmanlı egemenliğine alınmıştır (1715).

Osmanlı - Avusturya İlişkileri

- * Osmanlı Devleti’nin Rusya ve Venedik’e karşı kazandığı başarılarından rahatsız olan Avusturya, Karlofça Antlaşması’nın garantör devleti olarak antlaşma şartlarının çiğnendiğini açıklamış ve Osmanlı Devleti’ne savaş ilan etmiştir.
* Petervaradin Savaşı’nda yenilen Osmanlı Devleti’nin barış istemesi ile Pasarofça Antlaşması imzalanmıştır.

Pasarofça Antlaşması (1718) :

Kimler arasında imzalanmıştır : Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında imzalanmıştır.

Önemi : Osmanlı Devleti, “kaybettiği toprakları geri alma” umudunu yitirmiş ve belli bir süre Avrupa ile savaşmayarak Lale devrine girmiştir.

Osmanlı-Rus İlişkileri

- ❖ **Panislavizm**: Rusya’nın slav asıllı bütün halkları kendi yönetimi altında toplayarak, Orta Avrupa ve Balkanlarda egemen olma politikası veya fikri.

Rus-Avusturya İttifakı İle Osmanlı Devleti Arasındaki Savaşlar

- * Savaşın nedeni; Rusların Lehistan’ın iç işlerine karışması ve sınır olayları bahanesiyle Kırım’ı işgal etmesidir.
- * I. Mahmut’un savaş ilan etmesiyle 1736’da başlayan savaşlarda Rusya ile Avusturya birlikte hareket etmiştir. Bu durumun nedeni savaş öncesinde tarafların Osmanlı Devletine ait bazı toprakları paylaşarak antlaşma yapmalarıdır.
- * İki devlet ile aynı anda mücadele eden Osmanlı Devleti önemli başarılar elde etmiştir.
- * Taraflar arasındaki savaşlar, Belgrad Antlaşması imzalanarak sona ermiştir. (1739).

Belgrad Antlaşması (1739):

Kimler arasında imzalanmıştır : Osmanlı Devleti ile Rusya + Avusturya arasında imzalanmıştır.

Önemi :

- * Belgrad Antlaşması, Osmanlı Devleti’nin Batı’da imzaladığı son kazançlı antlaşmadır.
- * Belgrad Antlaşması, Karadeniz’in Osmanlı’ya ait olduğunu belirten en son antlaşmadır.
- * Osmanlı’nın Avrupa’ya açılan kapısı Belgrad, tekrar ele geçmiştir.

Küçük Kaynarca Antlaşması (1774):

Kimler arasında imzalanmıştır : Osmanlı Devleti --- Rusya

Maddeleri :

- * Kırım’a bağımsızlık verilecek ve Kırım hanları sadece dinî bakımdan Osmanlı halifesine bağlı olacaktır.
- * Kabartay arazisi, Azak Kalesi ve çevresi Ruslara verilecek, iki devlet arasındaki sınır, Buğ Nehri olacaktır.
- * Rusya, bu savaşta işgal ettiği Eflâk, Boğdan, Besarabya ve Akdeniz’deki adaları Osmanlı Devleti’ne verecekti.
- * Rus Hristiyanları ve rahipleri, kutsal yerleri serbestçe ziyaret edebilecek.
- * Rusya, Karadeniz ve Akdeniz’deki Türk sularında serbest ticaret yapabilecek ve Fransa ile İngiltere’ye tanınan kapitülasyonlardan yararlanacaktı.
- * Rusya, Balkanlarda istediği yerde konsolosluk açabilecek ve İstanbul’da daimî elçi bulundurabilecekti.
- * Osmanlı Devleti ise Rusya’ya savaş tazminatı ödeyecekti.

Önemi :

- * Bu antlaşma, Osmanlı Devleti’nin imzaladığı, şartları en ağır antlaşmalardan biridir.
- * Bu antlaşma ile Rusya, Avrupa’nın en güçlü devletlerinden biri olmuştur.
- * Rusya, kapitülasyonlardan yararlanma hakkını elde etmiştir.
- * Bu antlaşma ile, Kırım elden çıkmıştır.

YENİÇAĞ AVRUPASI’NDA MEYDANA GELEN GELİŞMELER

- ❖ **Skolastik Düşünce**: Kilisenin egemen olduğu genel düşünce sistemidir.
- ❖ **Feodalite**: Toprak egemenliğine dayalı bir yönetim şeklidir.

RÖNESANS

Rönesans ilk olarak; İtalya’da başlamış ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır.

- ❖ **Rönesans (Yeniden Doğuş)** : 15. ve 16. yüzyıllarda; Avrupa ülkelerinde görülen bilim, düşünce, güzel sanatlar ve edebiyat alanındaki gelişmelere “Rönesans” denilmiştir.

Rönesans'ın İtalya'da Başlamasının Nedenleri:

- * İtalya'nın İslâm uygarlıklarıyla yakın ilişki içinde olması.
- * İstanbul'un fethinden sonra İtalya'ya giden bilginlerin Latince eserleri çevirmeleri.
- * İtalyan zenginlerin bilimsel ve kültürel çalışmaları desteklemeleri
- * İtalya'nın ticaret merkezi olmasından ötürü değişik medeniyetlerle etkileşim içinde olması.

Rönesans'ın Sebepleri:

- * Haçlı Seferleri ile Müslüman dünyasından öğrendikleri matbaayı geliştirmeleri
- * Coğrafi keşiflerle zenginleşen Avrupa'da sanatı ve sanatçıyı koruyan "Mesen sınıfı"nın oluşması
- * Kiliseye olan güvenin azalması ve skolastik düşüncenin önemini kaybetmesi
- * Yetenekli sanatçı ve bilim adamlarının yetişmesi
- * Eski Yunan, Roma (antikite) ve İslam medeniyetine ait eserlerin incelenmesiyle akılcı düşüncenin ortaya çıkması.

Rönesans'ın Sonuçları:

- * Avrupa'da resim, heykel, edebiyat ve mimari en üst düzeyde gelişme gösterdi.
- * Eski eserler ve daha önce papaların çevirisine izin vermedikleri İncil, Latince'den Avrupa dillerine çevrilerek okunduğu için kiliseye ve din adamlarına duyulan güven sarsıldı.
- * Reform hareketlerine zemin hazırlandı.
- * Skolastik düşünce yıkılarak yerini deney ve gözleme dayalı pozitif düşünceye bıraktı.
- * Pozitif ve özgür düşünce, bilim alanında yeni buluşların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

REFORM

- ❖ **Reform:** Aslına bağlı kalınarak "yeniden düzenleme" anlamına gelir.
- ❖ **Afaro:** Hristiyanlıkta, dinden çıkarma.
- ❖ **Endülüjans:** Kilisenin günahları affetme karşılığında para ile sattığı kağıt, belge.
- ❖ **Enterdi :** Papa'nın; bir Kralı halkı ile birlikte cezalandırmasıdır.
- ❖ **Engizisyon:** Kiliseye karşı olan suçluların yargılandığı "Ortaçağ mahkemeleri"dir.
- ❖ **Martin Luther:** Reform hareketlerini başlatan kişi.
- ❖ **Skolastik Düşünce:** Kilisenin egemen olduğu genel düşünce sistemidir.

Reform hareketleri ilk olarak; **Almanya'da**, "**Katolik kilisesine karşı**", "**Martin Luther**" öncülüğünde başlamıştır.

Reform Hareketlerinin Sebepleri:

- *Matbaanın Avrupa'da kullanılmasıyla İncilin farklı dillere çevrilmesi ve okuma yazma bilenlerin sayısının artması.
- *Rönesansın da etkisiyle, insanların daha özgür ve gerçekçi düşünmeye başlayarak kilise ve din adamlarını eleştirmeye
- *Skolastik düşüncenin egemen olması; Endülüjans ve Afaro gibi yetkilerin halkın tepkisine neden olması.
- *Kilise ve din adamlarının; afaro ve endülüjans gibi yetkilerle halkı kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya başlaması.
- *Papa'nın çok geniş siyasi yetkilere sahip olması.

Reform Hareketlerinin Sonuçları:

- *Avrupa'da mezhep birliği parçalandı. Katolikliğin yanında Protestanlık, Kalvenizm, Anglikanizm, Presbiteryenizm vb. yeni mezhepler ortaya çıktı.
- *Papaların ve din adamlarının saygınlığı azaldı.
- *Katolik kilisesinin otoritesi sarsıldı. Bozulan imajını düzeltmek için kendi içinde düzenlemeler yaptı.
- *Papa krallar üzerindeki etkisini kaybetti.
- *Kilise, topraklarını büyük ölçüde kaybetti.
- *Eğitim ve öğretim kilisenin elinden alınarak laik eğitim sistemi kuruldu.
- *Kültürel bilimsel gelişmelerde kilise etkisinin azalmasıyla daha serbest bir ortam oluştu.

Reform Hareketlerinin Osmanlı Devleti'ne Etkileri:

- *Osmanlı Devleti, ülkesinde yaşayan Hristiyan azınlıklara geniş bir inanç özgürlüğü sağladığından dolayı Osmanlı Devletinde "**Reform hareketleri etkili olmamıştır**".
- *Avrupa'daki Hristiyan birliğinin parçalanması, Osmanlı Devleti'nin işine geliyordu. Bu sebeple, Kanuni, Luther'in faaliyetlerini destekledi.

HÜMANİST VE RASYONALİST FELSEFELER

- ❖ **Hümanizm:** İnsanı değer kabul eden, onu her şeyin ölçütü olarak tanımlayan, insanın doğasını, yeteneklerini, sınırlarını veya ilgilerini konu edinen bir felsefi akımdır.
- ❖ **Rasyonalizm (Akılcılık):** Gerçeklerle ilgisi kopmuş birtakım dogmatik düşünce kalıplarının içine hapsolmadan sorunlara; akla, mantığa ve gerçeğe uygun çözümler aramak.

NEWTONCU FİZİK VE BİLİM DEVRİMİ

İsaac Newton (Aytek Nivtin):

- *Optik, matematik ve fizik alanlarındaki çalışmaları Bilim Devrimi'nin en üst noktasıydı.
- *Newton, ışığın özellikleri üstüne yaptığı araştırmalarla gelişmiş bir teleskop icat etti.
- * "**Yer çekimi kanunu**" üzerine çalışma yaparken yüksek matematiğin temeli olan "**Kalkülüs formülü**"nü buldu.

- ❖ **Sekülerleşme:** Dini olanın karşısı anlamına gelmektedir.
 - *Sekülerizm, bir düşünce akımı veya bir hayat tarzı olarak Protestan ülkelerde ortaya çıkan bir düşüncedir.
 - *Katolikliğe bir tepki olarak doğan Protestan söylem, beraberinde sekülerleşmeyi getirmişti.
 - *Sekülerizmde insan aklının dini bağlardan ayrılması ve dinin bir vicdan meselesi haline getirilmesi istenmiştir.

MERKANTİLİZM VE BURJUVA SINIFI

*Bir ülkenin zenginliğini, sahip olduğu altın ve gümüş gibi değerlere bağlayan, bu madenlerin dış pazarda satımını arttıran iç pazarda satımını engelleyen ekonomik doktrindir.

*Merkantilist anlayış, **Coğrafi Keşifler sonrasında** Avrupa'da ortaya çıkmıştır.

- ❖ **Merkantilizm:** Avrupa'da Coğrafi keşiflerden sonra, zenginlik ölçütü olarak "toprak sahibi olmak" fikrinin yerini altın ve gümüş gibi "değerli madenlere sahip olmak" fikri almıştır. Bu fikrin oluşturduğu ekonomik modele "merkantilizm" denir.
- ❖ **Burjuva:** **Coğrafi keşiflerden sonra** Avrupa'da ortaya çıkan; Ticaret ile uğraşan, şehirlerde yaşayan sosyal sınıftır.

*Coğrafi Keşifler ile ticarete gittikçe zenginleşen burjuva sınıfı doğdu. Bu sınıf sonraki yüzyıllarda Avrupa siyasetinde önemli rol oynadı. Feodal sistemin çöküşüyle özerkliği elinde bulunduran, şehirlerde yaşayan burjuva sınıfı, yönetimde ve ticarete söz sahibi oldu.

ASKERİ VE TEKNOLOJİK GELİŞMELER

*Özellikle XV. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren ateşli silahların etkin bir şekilde kullanılmaya başlanması Avrupa'da Askeri Devrim'in başlangıcı oldu.

*Ateşli silahların icadıyla küçük prenslikler ve şehir devletlerinin en büyük dayanağı olan Orta Çağ kale surları aşılabılır hale geldi.

*Bu olay feodaliteyi zayıflattı ve sonuçta Fransa, İngiltere, İspanya gibi merkezi devletler küçük prensliklere karşı avantaj sağladı.

17. ve 18. YÜZYILLARDA AVRUPA'DA DÜŞÜNCE ALANINDA GELİŞMELER

Copernicus (Kopernik)

- *Kopernik, İtalya'ya hukuk ve tıp çalışmak üzere gitmiş ancak astronomi üzerinde çalışmalar yapmıştır.
- *Polonyalı din adamı, matematikçi ve astronom Kopernik, "**Dünya'nın Güneş'in etrafında döndüğü tezi**"nin öncülüğünü yapmıştır.

Tomas More (Tamis Mor)

- * "**Utopia (Ütopya)**" adlı eserinde özel mülkiyetin bulunmadığı toplumsal bir düzen tasarlayan More, koyu bir Katolik Hristiyan olarak bu görüşünü dine dayandırmaktaydı.

Machiavelli (Makyavel)

- * "**Makyavelizm**" akımının doğmasına neden oldu. Machiavelli görüşlerini dilimize "**Hükümdar (prens)**" olarak çevrilen eserinde ortaya koydu.
- *Machiavelli'ye göre devletler arası ilişkilerde devlet, amacına ulaşmak için her yolu deneyerek sınırları içinde ve dışında güç kullanmalı ve hukuk dışı kurallara başvurmalıdır. Hukuka başvurmada devletin çıkarı gözetilmelidir. Devletler arası sorunların çözümünde yalan dolan yetmez ise tek çözüm yolu savaştır.

- ❖ **Makyavelizm:** Amaca ulaşmak için her türlü araca başvurma'nın uygun olduğu anlayıştır.

Jean Jacques Rousseau (Jan Jak Russo)

* “İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı” ve “Toplum Sözleşmesi” adlı eserleri vardır.

Immanuel Kant (İmanuel Kant)

*Immanuel Kant; Rousseu’un yazdığı Toplum Sözleşmesi eserinden etkilenecek yazdığı ve doğrudan siyaset konusunu işlediği “Sürekli Barış Projesi” adlı eserinde toplum sözleşmesini dönüştürerek ele alır.

*Kamusal otoritenin temelini oluşturmada aklı öne çıkarır. İnsanların temel eşitliği düşüncesi ve genel iradenin çoğunluğun görüşüyle olamayacağını, bunun ancak evrensel akıl önermeleriyle yapılacağını savunmuştur.

OSMANLI SOSYO-EKONOMİK YAPISINDA DEĞİŞİKLİKLER

*XVI. yüzyıldan itibaren Avrupa’da merkantilizmin etkisiyle önemli miktarda değerli madenlerin birikimi yapıldı. Bol miktarda gümüş paranın kullanımı, gümüşün bolluğu fiyatların yükselmesine ve gelirin düşmesine neden oldu. Bu gelişmeler Osmanlı ekonomisinde paraya değer kaybettirdi. Bu durum enflasyonun yaşanmasına neden oldu.

❖ **Enflasyon:** Mal ve hizmet fiyatlarının genel seviyesinde yaşanan sürekli artışın adıdır.

*Asya’dan Avrupa’ya kervanlarla kara yolu üzerinden yapılan ticaret Coğrafi Keşifler ile okyanuslar üzerinden yapılmaya başlandı. Ticaret yollarının değişmesi nedeniyle Osmanlı şehirleri ve ekonomisi büyük zarar gördü. Böylece söz konusu güzergâhta para kullanımı geriledi. Bu gerilemeyi artıran bir diğer neden Anadolu’da ortaya çıkan Celali İsyanlarıdır. Bu iç karışıklık geleneksel idari ve mali yapıda büyük zararlara yol açtı.

*17. Yüzyılın ilk yarısında Osmanlı para politikası yeniden düzenlendi. Devlet savaşın yol açtığı kıtlık ve enflasyonu engellemek için geleneksel fiyat düzenlemesi olarak bilinen **narh sistemine** uygun olarak fiyatların kontrolünü sağladı.

❖ **Narh Sistemi:** Osmanlı’da geleneksel fiyat düzenlemesi.

*17. Yüzyılın sonunda maliye iflas etti ve zorlu bir döneme girildi. Osmanlı Devleti, Fransızlara Kanuni Sultan Süleyman Dönemi’nde verilen kapitülasyonları Sultan I. Mahmut Dönemi’nde sürekli hale getirdi.

*Kanuni Dönemi’nde Fransa’ya verilen kapitülasyonların amacı Avrupa’da Hristiyan birliğini bozmak, Akdeniz ticaretini canlandırmak ve Almanya’ya karşı Fransa’nın desteğini kazanmaktır.

*1740 tarihinde kapitülasyonların sürekli hale getirilmesiyle Fransa, Doğu ticaretinde ve Osmanlı limanları arasındaki taşımacılıkta rakipsiz bir konuma geldi.

OSMANLI ORDUSUNUN FİNANSI İÇİN ALINAN TEDBİRLER

❖ **Levent:** Osmanlılarda deniz askerlerine verilen isim.

❖ **Sekban:** Tımar sisteminin bozulmasından sonra; savaş zamanlarında alınan paralı(ücretli) askerlerdir.

❖ **Sarıca:** Tımar sisteminin bozulmasından sonra; Beylerbeyi ve Sancak beylerinin emrinde toplanan paralı askerlerdir.

17. ve 18. YÜZYILLARDA OSMANLI SAVAŞ EKONOMİSİ

TIMAR SİSTEMİ

❖ **Tımar Sistemi:** Osmanlı’da bazı devlet yöneticilerine ve askerlere hizmet karşılığı (maaş karılığı) bazı toprakların yönetimi bırakılırdı. Bu tımar sahipleri kendi paylarını buradaki vergi gelirlerinden almaktaydı. Geri kalan vergilerle de bölgenin ihtiyaçları karşılanıyor ve Orduya “**cebelü**” adı verilen atlı asker besleniyordu. Bu sisteme “**tımar sistemi**” denilmiştir.

Tımar Sisteminin Osmanlı Devleti’ne Sağladığı Yararlar

- * Hazineye para çıkmadan Tımar bölgesinin tüm giderleri karşılanıyordu
- * Ordunun asker ihtiyacı karşılanıyordu
- * Topraklar boş kalmıyor ve üretimde süreklilik sağlanıyordu
- * Uygulandığı bölgenin güvenliği sağlanıyordu
- * Vergiler daha düzenli toplanıyordu
- * Devlet otoritesi en uç bölgelere kadar ulaşmış oluyordu

NOT: Osmanlı Devleti’nin 16.yy’dan itibaren devlet yönetiminin bozulmasına paralel olarak Tımar sistemi de bozulmaya başlamıştır

Tımar Sisteminin Bozulmasının Sonuçları

- * Toprak gelirleri azalmış ve devlet ekonomik zarara uğramıştır.
- * Ordunun asker ihtiyacı oluşmuştur.
- * İnsanlar topraklarını terk etmiş ve güvenlik sorunu ortaya çıkmıştır.
- * Tımar toprakları, hak etmeyen bazı tımarlı sipahilere verilmiştir.
- * Taşradaki devlet otoritesi sarsılmıştır.
- * Vergilerin toplanması güçleşmiştir.

NOT: Tımar sisteminin bozulmaya başlaması ile ortaya çıkan ekonomik bunalımların aşılması için sıcak para ihtiyacını karşılamak amacıyla “**iltizam sistemi yaygınlaştırılmıştır**”.

- ❖ **İltizam Sistemi:** Tımar dışında kalan toprakların vergilerinin, mültezimlere ihale yolu verilerek vergilerinin peşin alınması usulu.
- ❖ **Mültezim:** İltizam sisteminde vergileri toplayan kişi. İltizam sahibi.
- ❖ **Mukataa:** İltizam sisteminde vergisi toplanan topraklardır
- ❖ **Müsadere:** Devletin, kişinin malına mülküne el koyması.
- ❖ **Para Tağşişi:** Altın veya gümüş paranın içerisine başka ucuz madenler katarak, paranın ayarını düşürme.

NOT: Osmanlı Devleti; iltizam sisteminin haricinde 17. yüzyıl sonunda “**malikane sistemi**”ni uygulamaya başladı.

- ❖ **Malikane Sistemi:** Gelir getiren bir yerin vergi toplama işinin, kişilere ömür boyu kiralanması sistemidir.
- ❖ **Muaccele :** Malikane sisteminde, bir kereye mahsus alınan satış bedeli.

*1695 yılında “malikane usulü” olarak adlandırılan bu sistem defterdarlık tarafından ilan edilen bir fermanla yürürlüğe girmiştir.

*Mukataa toprakları hızla malikane mukataasına çevrildi.

İÇ İSYANLAR

1- Yeniçeri İsyanları (İstanbul İsyanları)

Nedenleri:

- * Yeniçerilere ödenen maaşların geç ödenmesi veya ayarı düşük para ile ödenmesi.
- * Yeniçerilerin “**cülus bahşişi**” almak için hükümdar değişikliklerini desteklemesi.
- * Bazı devlet adamları ve saray kadınlarının yeniçerileri kışkırtmaları.
- * Yeniçeri ocağına usulsüz ve gereğinden fazla asker alınması.

Yeniçeri (İstanbul) isyanlarının en önemlileri; **III.Murat, II.Osman, IV.Murat ve IV.Mehmet** dönemlerinde çıkmıştır.

Sonuçları:

- * Merkezi otorite sarsılmış, halkın devlete olan güveni azalmıştır.
- * İstanbul’da asayiş ve güven ortamı bozulmuştur.
- * Osmanlı Devleti’nin yaptığı bazı savaşları olumsuz etkilemiştir.
- * Yeniçerilerin yönetim üzerindeki etkinliği artmıştır.
- * Askeri isyanlar sonucunda **ilk defa bir padişah (II.Osman) öldürülmüştür.**

- ❖ **Vaka-i Vakvakiye (Çınar Vakası):** Yeniçerilerin isyanını bastırmak için; IV. Mehmet’in, bir çok devlet adamını idam ettirmesi olayıdır. (1656)

2- Celali İsyanları (Anadolu İsyanları)

* 17. yüzyılda Anadolu’da çıkan isyanlara “**Celali İsyanları**” adı verilmiştir. Bu isim, Yavuz döneminde Yozgat’ta çıkan “**Bozoklu Celal Ayaklanması**”ndan gelmektedir.

Nedenleri

- * Ekonominin bozulması
- * Savaş giderlerini karşılamak amacıyla halktan alınan vergilerin artırılması.
- * Tımar sisteminin bozulması, iltizam sisteminin yaygınlaştırılması.
- * Savaştan kaçan askerlerin Anadolu’da eşkiyalık yapmaya başlaması
- * İran ve Avusturya ile yapılan savaşların uzun sürmesinden dolayı Anadolu’daki halkın bundan yıpranması
- * Eyaletlerdeki yöneticilerin kanunlara aykırı vergi toplaması.

16. yüzyılın sonlarından itibaren ortaya çıkan Celâli İsyanları arasında en önemli olanları **Karayazıcı, Tavil Ahmet, Canbolatoglu, Kalenderoglu, Katircioglu, Gürcü Nebi ve Deli Hasan** isyanlarıdır.

Sonuçları:

- * Devlet otoritesi zayıflamış, halkın devlete olan güveni azalmıştır.
- * Anadolu’da huzur ve güvenlik bozulmuş can ve mal güvenliği kalmamıştır.
- * Devlet ekonomik alanda gelir kaybına uğramıştır.
- * Eyalet yönetimi bozulmuştur.

3- Eyalet İşyanları

- * Erdel, Eflak, Boğdan, Kırım, Trablusgarp, Halep, Bağdat ve Yemen gibi merkezden uzak eyaletlerin başındaki beyler tarafından çıkarılmıştır.
- * Bunlar zayıflayan Osmanlı Devleti’nin iç karışıklıklar nedeniyle zor durumda kalmış olmasından faydalanarak devletten ayrılıp bağımsızlıklarını kazanmak için ayaklanmışlardır.
- * Osmanlı Devleti eyaletlerde çıkan bu ayaklanmaları kimi zaman güç kullanarak, kimi zaman da tavizler vererek bastırmıştır.

4- Suhte İşyanları

- * “Medreseli İşyanları” olarak da bilinir.
- * 16. Yüzyılda Anadolu ve Rumeli’de halk arasında sosyal gerginliğin bulunduğu bir dönemde cereyan etmiştir.
- * Medreseli Suhteler; iş bulamamaktan ve geçim sıkıntısından birçok olaya karışmış ve isyan etmişlerdir.
- * 1550’li yıllarda başlayan Suhte İşyanları 1559’da daha da artmıştır.
- * Suhte İşyanları, Kanuni Sultan Süleyman’ın son döneminde eşkıyalık hareketlerine dönüşmüştür.
- * Suhteler; II.Selim ve III.Murat dönemlerinde Celaliler ile birlikte hareket etmişlerdir.
- * 16. Yüzyılda Sadrazam Kuyucu Murat Paşa’nın müdahalesi sayesinde, Suhte İşyanları etkisini yitirmiştir.

EKBER VE ERŞED SİSTEMİ

- * I.Ahmet döneminde; Şehzadelerin sancaklarda siyasi güç kazanmalarını engellemek ve merkezi otoriteyi güçlendirmek için “Sancağa Çıkma” usulü kaldırılarak, yerine “Ekber ve Erşed Sistemi” getirilmiştir.
- * Bu sistemin; **olumlu yanı** “şehzadeler arasında taht kavgalarını önlemesi”, **olumsuz yanı** ise “şehzadelerin devlet yönetimi tecrübesinden uzak kalması”dır.

- ❖ **Ekber ve Erşed Kanunu :** I.Ahmet döneminde çıkarılan; tahta “en yaşlı ve en tecrübeli şehzadenin geçmesi”ni öngören kanun.
- ❖ **Şehzade :** Padişahın oğullarına “şehzade” denirdi.
- ❖ **Lala:** Şehzade eğitiminden sorumlu devlet adamı.
- ❖ **Sancağa Çıkma :** Şehzadelerin; yönetim tecrübesi kazanmaları için “lala” eşliğinde sancaklara yönetici olarak görevlendirilmeleri.
- ❖ **Kafes Usulü :** Sancağa çıkma usulünün kaldırılarak, şehzadelerin saraya hapsedilmesi.
- ❖ **Layihâ (Risale):** Padişahların; ıslahat yapmak için yerli ve yabancı uzmanlara hazırlattığı raporlara denir. Katip Çelebi ve Koçi Bey’in layihaları (risaleleri) ünlüdür.

LALE DEVRİ (1718-1730)

* 1718 - Pasarofça Antlaşması ile başlayan, 1730 - Patrona Halil İsyanı’na kadar süren ve Avrupa’daki gelişmelerin takip edilmeye başlandığı döneme “Lale Devri” denir.

- Lale Devri’nin;

- *Padişahı:* “III. Ahmet”
- *Sadrazamı:* “Nevşehirli Damat İbrahim Paşa”
- *Ünlü Şairi:* “Nedim” dir.

NOT – 1 : “Lale Devri” tabirini **ilk defa** “Yahya Kemal Beyatlı” kullanmıştır.

NOT – 2 : İlk Türk matbaasını, 1727’de “İbrahim Müteferrika” kurmuştur. Bu matbaada basılan ilk eser de 1729 tarihli “Vankulu Lugatı”dır.

Lale Devri Islahatları (III. Ahmet Dönemi Islahatları)

- * Ülkeye ilk kez matbaa getirilmiştir. (1927 yılında İbrahim Müteferrika ve Sait Efendi tarafından.)
- * Avrupa'nın önemli başkentlerine ilk kez "geçici elçiler" gönderilmiştir.
- * İstanbul'daki yangınları söndürmek için yeniçerilerden oluşan "bir itfaiye bölüğü" kurulmuştur.
- * İlk kez çiçek aşısı uygulanmıştır.
- * Yalova'da bir kağıt fabrikası açılmıştır.
- * İstanbul'da bir çini fabrikası açılmıştır.
- * Tercüme odaları açılarak, "Doğu ve Batı klasikleri Türkçeye çevrilmiştir".

OSMANLI İLİM İRFAN GELENEĞİNDE YENİLİK ARAYIŞLARI

➤ Katip Çelebi (1609-1657) :

- * Asıl ismi "**Mustafa**" olan Katip Çelebi, hacca gittiği için "**Hacı Halife Kalfa**" olarak da bilinir.
- * Osmanlı ordusunda seferlere katılan Katip Çelebi, yazısı güzel olduğu için "**ordu katipliği**" de yapmıştır.
- * "**Keşfizzünun**" adlı eseri, bir bibliyografya kitabı olarak oldukça değerlidir.
- * "**Cihannüma**" adlı eseri ise gezip gördüğü yerlerin coğrafya ve tarihine ilişkin bilgiler verdiği önemli bir eseridir.

➤ Evliya Çelebi (1611-1685) :

- * **Türk tarihinin en önemli seyyahı, yani gezginidir.**
- * İran, Azerbaycan, Rusya, Mısır, Habeşistan, Lehistan, Avusturya, Almanya, Felemenk ve İsveç gibi gezip gördüğü ülkeleri on ciltlik eseri olan "**Seyahatname**"de anlatmıştır.
- * Eserinde; esnaf teşkilatından kıyafetlere, düğünlerden eğlencelere, tanıştığı şair ve yazarlardan, mimariden coğrafi koşullara kadar birçok konuda aydınlatıcı bilgiler vardır.

➤ Naima Efendi (1655-1716) :

- * "Halepli Mustafa Naima" olarak da anılan ünlü tarihçi, "**İlk Osmanlı Vakanüvisi (Tarihçisi)**" dir.
- * "**Naima Tarihi**" adlı eseri, 17.yy. Osmanlı sosyal tarihine ilişkin önemli bilgiler vermektedir.
- * Naima Efendi; Osmanlı Devleti'nin çöküş dönemine girdiğini ve doğru ilaçlar verilmezse (yani ıslahat yapılmazsa) devletin çökeceğini dile getirmiştir.
- * Osmanlı Devleti'ndeki bozulmaların büyük oranda, devlet adamları arasındaki rekabet ve çekememezlikten kaynaklandığını savunmuştur.

➤ Yanyalı Esad Efendi (? - 1731) :

- * Lale Devri'nin ünlü düşünür ve ilim adamlarında olan "Mehmet Esad", Yunanistan'ın "Yanya" şehrinde doğduğu için eserlerinde "**Yanyavî**" mahlasını kullanmıştır.
- * Devrinin alimleri kendisine "**Muallim-i Salis (Üçüncü Öğretmen)**" ünvanını vermiştir.
- * Aristo'nun "**Fizika**" adlı eserini Arapçaya çevirmiştir. Bu çeviriye bazı görüşler ekleyerek, bu esere "**Talimu's Salis**" adını vermiştir.

17.YÜZYILDAN 20.YÜZYILA AVRUPA ve OSMANLI DEVLETİ

- 1779- Aynalıkavak Tenkihnamesi
- 1783- Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı
- 1789- Fransız İhtilali
- 1791- Zıştovi Antlaşması
- 1792- Yaş Antlaşması
- 1798- Fransa'nın, Mısır'ı işgal etmesi
- 1801- El-Ariş Antlaşması
- 1804- Sırp İsyanı
- 1808- Sened-i İttifak
- 1812- Bükreş Antlaşması
- 1815- Viyana Kongresi
- 1821- Rum (Yunan) İsyanı
- 1821-1881 ---→ Sudan'da Mısır-Osmanlı hakimiyetinin kurulması.
- 1827- Navarin Olayı
- 1829- Edirne Antlaşması
- 1830- Fransızların Cezayir'i işgali
- 1833- Kütahya Antlaşması
- 1833- Hünkâr İskelesi Antlaşması
- 1838- Balta Limanı Antlaşması
- 1839- Nizip Muharebesi

1839- Tanzimat Fermanı
1840- Londra Antlaşması
1841- Londra Boğazlar Sözleşmesi
1853-1856 ---→ Kırım Savaşı
1856- Islahat Fermanı
1856- Paris Antlaşması
1869- Süveyş Kanalı'nın açılması
1876- Kanun-u Esasi ile I.Meşrutiyetin İlanı
1877-1878 ---→ Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi)
1878- Ayastefanos Antlaşması
1878- İngilizlerin Kıbrıs'ı İşgali
1878- Berlin Antlaşması
1881- Fransızların Tunus'u İşgali
1881- Duyun-u Umumiye İdaresi'nin Kurulması
1882- Üçlü İttifak'ın kurulması
1882- İngilizlerin Mısır'ı İşgali
1907- Üçlü İtilaf'ın kurulması
1908- II.Meşrutiyetin İlanı
1908- Bulgaristan'ın Bağımsız olması
1908- Yunanistan'ın Girit'i İşgali
1908- Bosna Hersek'in, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Tarafından İlhakı
1909- 31 Mart Olayı
1911- Trablusgarp Savaşı
1912- Uşi Antlaşması
1912- I.Balkan Savaşı
1913- Londra Antlaşması
1913- Babıali Baskını
1913- II.Balkan Savaşı
1913- Atina Antlaşması
1913- İstanbul Antlaşması
1913- Bükreş Antlaşması
1914-1918 ---→ I.Dünya Savaşı

OSMANLI DEVLETİ'NİN SİYASİ VARLIĞINA YÖNELİK TEHDİTLERİ

- ❖ **Politika:** Devletlerin amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünüdür.
- ❖ **Diplomasi:** Uluslar arası ilişki ve görüşmeleri kendi çıkarlarına uygun biçimde yürütme sanatıdır.
- ❖ **Denge Politikası:** Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyıl sonlarından itibaren uyguladığı, Avrupa Devletleri arasındaki çıkar çatışmalarından yararlanarak varlığını sürdürme politikasıdır.

MİLLİYETÇİLİK HAREKETLERİ VE İSYANLAR

SIRP İSYANI (1804)

Osmanlı Devleti'nde milliyetçilik akımının etkisiyle isyan eden ilk ulus "Sırlar" olmuştur

Sırp İsyanı'nın Sebepleri

- * Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı milliyetçilik ve özgürlük düşüncesinin etkisi
- * Avusturya ve Rusya'nın Sırları kışkırtmaları
- * Bölgedeki yöneticilerin ve yeniçerilerin halka kötü davranmaları
- * Osmanlı-Avusturya savaşlarında Sırbistan'ın savaş alanı haline gelmesi.

Sırlar;

- # 1812 - Bükreş Antlaşması ile ---→ "Bazı ayrıcalıklar" elde ettiler.
- # 1829 - Edirne Antlaşması ile ---→ "Özerklik" elde ederek iç işlerinde serbest oldular.
- # 1878 - Berlin Antlaşması ile ---→ "Tam bağımsızlık" elde ederek Osmanlı'dan ayrıldılar.

YUNAN (RUM) İSYANI (1820)

- ❖ **Megali İdea :** Yunanlıların, Eski Bizans ruhunu tekrar canlandırma hayali, “Büyük Yunanistan”ı kurma fikri.

Yunan (Rum) İsyanı’nın Sebepleri

- * Milliyetçilik fikrinin etkisi
- * Rusların ve Yunanlıların eski Bizans’ı yeniden kurmak istemeleri (megali idea).
- * Rusya’nın kışkırtması.
- * Avrupalı devletlerin, Rumları Eski Yunan uygarlığının torunları olarak görmeleri (Helen Çocukları sempatisi).
- * Rus çarı tarafından kurdurulan Etnik-i Eterya’nın çalışmaları
- * Osmanlı yönetimindeki bozulmalar
- * Rum aydınlarının çalışmaları
- * Fener Rum Patrikhanesi’nin, Rumları isyana teşvik etmesi
- * Yanya valisi Tepedelenli Ali Paşa’nın isyanı

NOT : Osmanlı Devleti’nden ayrılarak bağımsızlık elde eden ilk ulus “Yunanlılar” olmuştur. (1829-Edirne Antlaşmasıyla)

VIYANA KONGRESİ (1815)

Toplanma amacı: Fransa Kralı Napolyon’un, Avrupa devletleri ile yaptığı savaşlardan sonra değişen Avrupa haritasını yeniden çizmek ve Avrupa’nın geleceğini belirlemek.

Alınan kararlar:

- * Avrupa’nın herhangi bir yerinde ihtilal yanlısı bir ayaklanma çıkarsa, birlikte hareket edilecek ve ayaklanma bastırılacaktı
- * Kongrede Rusya, İngiltere, Avusturya ve Prusya aralarında anlaşarak **Dörtlü İttifak** grubunu kurdular.
- * Viyana Kongresi’nde Avrupa devletlerinin sınırları yeniden çizildi.
- * Ancak sınırlar belirlenirken dil, din ve ırk unsurları gözetilmediğinden istenen barış ortamı uzun sürmedi. Bu dönem; 1815-1827 yılları arası, “yeniden düzenlemek” anlamında **Restorasyon Dönemi** olarak adlandırıldı.

- ❖ **Meternik sistemi :** Büyük devletlerin; II.Viyana Kongresi’nde aldığı, Fransız İhtilali’nin etkisiyle çıkacak milliyetçi ayaklanmaları birlikte bastırma kararıdır.
- ❖ **Restorasyon Dönemi :** Viyana kongresinden sonra 1815-1827 yılları arasında, yeniden düzenlemek anlamına gelen dönem.

ŞARK MESELESİ

Şark Meselesi (Doğu Sorunu) : İlk kez Viyana kongresinde(1815) ifade edilen bu deyim ile, Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti ile olan ilişkileri anlatılmak istenmiştir.

- “Şark Meselesi” deyimini ilk kez;

----→ “1815-Viyana Kongresi” nde,
----→ Rus Çarı “I. Alexander” tarafından kullanılmıştır.

* * * * *

OSMANLILARDAKİ DONANMA BASKINLARI

* Osmanlı donanması; çeşitli tarihlerde yapılan baskınlar ile tarihte dört kez yakılmıştır:

- 1- İnebahtı Baskını -----→ Haçlılar (1571)
- 2- Çeşme Baskını -----→ Rusya- (1770)
- 3- Navarin Baskını -----→ Rusya-İngiltere-Fransa (1827)
- 4- Sinop Baskını -----→ Rusya (1853) tarafından yakılmıştır.

* * * * *

MISIR SORUNU VE MEHMET ALİ PAŞA İSYANI

* 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin gücünü kaybetmesi ve merkezi otoritesinin zayıflaması bazı eyaletlerdeki valilerinin isyan etmesine ortam hazırlamıştır.

* Bu isyanlardan en önemlisi Mısır Valisi "Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı"dır.

* Mehmet Ali Paşa, Mısır'da güçlü bir yönetim, ekonomi, ordu ve donanma oluşturmuştu.

* Mora'daki Yunan İsyanı'nın bastırılmasında Mehmet Ali Paşa'dan yardım istenince; Mora ve Girit valiliğini istemiş, II. Mahmut da bunu kabul etmişti. Ancak 1829-Edirne Antlaşması'yla Mora Yunanistan'a verilince, Mora'ya karşılık Suriye valiliğini istemişti.

* II. Mahmut, Suriye valiliğini vermedi. Bunun üzerine Mehmet Ali Paşa isyan etti.

* Mehmet Ali Paşa, oğlu İbrahim Paşa komutasındaki orduyu Suriye'ye gönderdi.

* İbrahim Paşa, Suriye'yi ele geçirdi. Daha sonra Osmanlı ordusunu Adana ve Konya'da mağlup ederek Kütahya'ya kadar ilerledi.

* Mehmet Ali Paşa, hedef büyülterek Anadolu'yu hatta Osmanlı Devleti'ni ele geçirme planları yapmaya başladı.

* Mehmet Ali Paşa ile tek başına mücadele edemeyeceğini anlayan II. Mahmut, İngiltere ve Fransa'dan yardım istedi.

* Beklenen yardım bu devletlerden gelmeyince Osmanlı Devleti, "denize düşen yılana sarılır" diyerek, Rusya'dan yardım istemek zorunda kaldı.

* Rusya yardım isteğini kabul etti ve Rus donanması Boğazları geçerek İstanbul'a girdi.

* Rusya'nın sıcak denizlere açılma konusunda eline geçen bu fırsat, İngiltere ve Fransa'yı endişelendirdi.

* İngiltere, Fransa ve Avusturya'nın müdahalesi ve Mehmet Ali Paşa'ya yapılan baskılar sonucunda "Kütahya Antlaşması" imzalandı.

Kütahya Antlaşması (1833)

Kimler arasında imzalanmıştır : Osmanlı Devleti ile Mısır valisi Mehmet Ali Paşa arasında imzalanmıştır

Önemi :

* Mehmet Ali Paşa'ya Mısır ve Girit valiliğine ek olarak Şam valiliği,

* Oğlu İbrahim Paşa'ya Cidde valiliğine ek olarak Adana valiliği verildi.

* Osmanlı Devleti'nin bir valisi karşısında mağlup olması, güçsüzlüğünü ortaya koymuştur.

Hünkâr İskeleyi Antlaşması (1833) :

Kimler arasında imzalanmıştır : Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanmıştır

Sebepleri :

* II. Mahmut; Mehmet Ali Paşa'dan çekindiği, İngiltere ve Fransa'ya da güvenmediği için Rusya'yla ittifak yaparak bu antlaşmayı imzalamıştır.

Önemi :

* Osmanlı Devleti bir saldırıya uğrarsa, Rusya ordu ve donanma yardımı yapacak fakat masraflarını Osmanlı karşılayacak. Rusya saldırıya uğrarsa, Osmanlı Devleti boğazları kapatacak.

* Rusların Boğazlardan serbestçe geçişi mümkün oldu. Bu durum; "Boğazlar Sorunu" nu ortaya çıkardı. Bu durum İngiltere ve Fransa'nın tepkisine sebep oldu.

* Bu antlaşma, Osmanlı Devleti'nin "Boğazlar konusunda son kez tek başına karar verdiği antlaşma" dır.

* Rusya'nın Karadeniz'de güvenliği artmıştır.

Balta Limanı Antlaşması (1838)

Kimler arasında imzalanmıştır : Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında imzalanmıştır

Sebepleri :

* Rusya ile yapılan ve 8 yıl sürecek Hünkâr İskeleyi antlaşmasının sonuna yaklaşılması.

* Mehmet Ali Paşa'yla gerginliğin devam etmesi,

* Osmanlı Devleti'nin "Mısır ve Boğazlar sorununda İngiltere'nin desteğini almak istemesi".

Önemi :

* İngiltere'ye çok geniş ayrıcalıklar verilmiş, ticaret gelirlerinin büyük kısmı İngilizlerin eline geçmiştir.

* Osmanlı pazarlarına giren yabancı mallar artmış, Osmanlı pazarları yabancı malların istilasına uğramıştır.

* Osmanlı ticareti büyük ölçüde yabancıların eline geçerek, Osmanlı'nın ekonomik yönden dışa bağımlılığı artmıştır.

* Yerli tüccarların yabancı tüccarlarla rekabet etmesi zorlaşmıştır.

MISIR SORUNU'NUN ÇÖZÜMÜ

- * Mehmet Ali Paşa, 1838'de Osmanlı Devleti'ne ödemesi gereken vergiyi vermedi ve tekrar isyan ederek bağımsızlığını ilan etti
- * Bunun üzerine II. Mahmut, Mehmet Ali Paşa'ya karşı savaş açtı.
- * Nizip'te yapılan savaşı Mehmet Ali Paşa kazandı.
- * Yenilgi haberi henüz İstanbul'a ulaşmadan II. Mahmut öldü ve yerine oğlu I.Abdülmecit padişah oldu.

Londra Antlaşması (1840)

- * Hünkâr İskelesi Antlaşması'na göre padişahın Rusya'nın yardım istemesinden çekinen İngiltere ve Fransa, olaya müdahale ettiler.
- * İngiltere, Fransa, Avusturya ve Prusya'nın katıldığı Londra Konferansı'nda Londra Antlaşması imzalandı.

Buna antlaşmaya göre;

- * Mısır hukuken Osmanlı'ya ait olacak, yönetimi Mehmet Ali Paşa ve ailesine verilecek (Mısır özerk bir eyalet haline gelmiştir)
- * Suriye, Girit, Adana ve Cidde Osmanlı'ya geri verilecek,
- * Mısır, Osmanlı'ya yıllık vergi ödeyecek,
- * Fransa'ya güvenerek antlaşmayı kabul etmeyen Mehmet Ali Paşa, Beyrut'a asker çıkaran Osmanlı-İngiliz ve Avusturya kuvvetlerine yenilince, kararları kabul etmek zorunda kaldı.

* * * * *

BOĞAZLAR SORUNU

- * Osmanlı Devleti'nin Rusya ile imzaladığı Hünkâr İskelesi Antlaşması'nın süresinin dolması üzerine, bu antlaşmanın yenilenmesini engellemek isteyen İngiltere, sorunu uluslararası bir konferansa taşıdı.
- * İngiltere, Rusya, Fransa, Prusya, Avusturya ve Osmanlı Devleti'nin katılımıyla Londra'da "Boğazlar Konferansı" toplandı.
- * Konferans sonunda Londra Boğazlar Sözleşmesi imzalandı. (1841)

Londra Boğazlar Sözleşmesi (1841)

- Boğazlar, Osmanlı egemenliğinde kalacak,
- Boğazlar barış zamanında tüm savaş gemilerine kapalı, ticaret gemilerine açık olacaktı.

Önemi :

- * Bu sözleşme ile; "Boğazlar ilk defa uluslararası bir statü kazanmıştır".
- * Rusya, Hünkâr İskelesi antlaşmasıyla elde ettiği hakları kaybetti.
- * İngiltere ve Fransa Akdeniz'deki güvenliklerini sağlayarak kazançlı çıktılar.
- * Osmanlı'nın "Boğazlar üzerindeki mutlak egemenliği sona erdi".

NOT : 1841-Londra Boğazlar Sözleşme ile; "Boğazlar ilk defa uluslararası bir statü kazanmıştır".

* * * * *

AVRUPA'DA DÜŞÜNCE ALANINDAKİ GELİŞMELER

* Avrupa'da XVIII. yüzyılda bilim ve düşünce alanında önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimlerin yaşanmasında Rönesans ve reform önemli rol oynamıştır.

- Rönesans ve Reformdan sonra Avrupa'da;

----→ 17. yüzyıl, "Akıl Çağı"

----→ 18. yüzyıl ise, "Aydınlanma Çağı" olarak adlandırılmıştır.

* * * * *

SANAYİ İNKILABI (Sanayi Devrimi)

- ❖ **Sanayi İnkılabı:** Üretimde, İnsan ve hayvan gücünün (kol gücünün) yerini makinaların alması.

Sanayi İnkılabı ilk olarak ; 18.yüzyılda, İngiltere’de başlamıştır.

Sanayi İnkılabı’nın Sonuçları:

- * Bol, ucuz ve kaliteli üretim başladı.
- * Büyük devletler arasında sömürgecilik yarışı başladı ve bu durum bazı savaflara sebep oldu (I.Dünya Savaşı gibi).
- * Sanayileşen ülkelerin mallarını satmak için “Pazar” ihtiyaçları ortaya çıktı.
- * Demiryolu ağı döşenerek ulaşım sistemleri gelişti.
- * Bankacılık sistemi gelişti.
- * Köyden kentlere göçler başladı.
- * İşçi sınıfı ortaya çıktı ve Avrupa’da 1830 ile 1848 ihtilalleri yaşandı.
- * İşçi hakları kavramı ortaya çıktı (sendika, mesai vb.)

Sanayi İnkılabı’nın Osmanlı Devleti’ne Etkileri :

- * Osmanlı Devleti’ne hammadde girişi azaldı ve üretilen malların fiyatları arttı.
- * Osmanlı tüccarı, kapitülasyonlar sayesinde düşük gümrük vergisi ödeyen Avrupalı tüccarlarla rekabet edemedi.
- * Yerli üreticiler, el tezgâhlarında ürettikleri mallarını satamaz duruma geldiler.
- * Osmanlı’da işsizlik artmıştır.
- * Osmanlı devleti; “hammadde satan ve dışarıdan hazır mal satın alan” dışa bağımlı bir devlet durumuna gelmiştir.
- * Sonuçta, Osmanlı Devleti, Avrupalıların açık pazarı haline geldi. Sanayileşen Avrupa devletleri sömürge amacıyla, Osmanlı Devleti’ni işgal etmeye başlamışlardır.

- ❖ **Sömürgecilik:** Güçlü bir devletin, kendisinden zayıf bir ülkeye girip onun yer altı ve yerüstü bütün kaynaklarını kendi amacına uygun olacak şekilde dilediği gibi kullanması.

* * * * *

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ’NİN KURULMASI

- * **I. Fildelfiya Kongresi (1774):** İngiliz Hükümetinden koloni meclislerinin onayı alınmadan vergi konulmaması istenmiştir.
- * **II. Fildelfiya Kongresi (1776):** Kolonilerin bağımsızlığı ilan edilerek İngiltere ile savafla karar verilmiştir. İnsan hakları bildirgesi ilan edilmiştir.
- * **Versay Antlaşması (1783):** İngiltere, kolonilerin bağımsızlığını kabul etmiştir.
- * **ABD’nin Kurulması (1787):** Anayasa hazırlayan koloniler federal bir cumhuriyet yönetimine geçmiştir.

- ❖ **Federal Devlet:** Birden fazla devletin iç işlerinde bağımsız olmak koşuluyla dışa karşı tek bir devlet olarak örgütlenmeleri sonucunda ortaya çıkan siyasal güçtür.

FRANSIZ İHTİLALİ (1789)

- ❖ **İhtilal :** Mevcut yönetimi kabul etmeyerek yapılan başkaldırı, ayaklanma.

Fransız İhtilali’nin sebepleri:

- * Fransa’nın baskıcı bir mutlakiyet ile yönetilmesi ve Kralın baskıcı bir yönetim kurması.
- * Fransa’da halk arasında sınıflamaların ve büyük eşitsizliklerin olması.
- * Ağır vergiler konması ve ekonomik sıkıntılar.
- * Fransız aydın ve düşünürlerin, Mutlakiyet yönetimini eleştiren eserler yazarak halkı aydınlatmaları.
- * İngiltere’de meşrutiyetin ilan edilmesi ve ABD’deki İnsan Hakları Bildirge’sinin Fransız halkını etkilemesi.

Fransız İhtilali'nin sonuçları:

- * Millet egemenliği fikri yaygınlaşarak, mutlak krallıkların yıkılabileceği anlaşıldı.
- * Soyluların ve rahiplerin ayrıcalıkları kaldırılarak eşitlik ilkesi getirildi.
- * Mutlak monarşi yıkılarak, egemenliğin halktan geldiği kabul edildi.
- * İnsan hakları, eşitlik, adalet, milliyetçilik, hürriyet, kardeşlik gibi kavramlar tüm dünyaya yayıldı.
- * Milliyetçilik fikrinin yayılması ile imparatorluklar dağılma sürecine girdi.
- * Fransız İhtilali sonuçları bakımından evrensel olduğundan "Yakın Çağ"ın başlangıcı kabul edildi.

Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devleti'ne Etkileri:

- * **Olumlu etkisi:** Osmanlı Devleti'nde demokrasi hareketlerinin başlamasına neden oldu. Tanzimat Fermanı'nı hazırlanmasına ve Meşrutiyet'in ilanına zemin hazırladı.
- * **Olumsuz etkisi:** Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı Devleti'ndeki azınlıklar milliyetçilik akımının etkisiyle ayaklandı ve bunun sonucunda toprak kayıpları yaşandı.

III. SELİM DÖNEMİ (1789 - 1807)

- ❖ **Grek Projesi:** Avusturya ile Rusya arasında Osmanlı Devleti'nin Avrupa topraklarının ele geçirmesi durumunda bu mirasın paylaşımına ilişkin antlaşmadır.
- ❖ **Denge Politikası:** Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyıl sonlarından itibaren uyguladığı, Avrupa Devletleri arasındaki çıkar çatışmalarından yararlanarak varlığını sürdürme politikasıdır.

Yaş Antlaşması (1792) :

Kimler arasında imzalanmıştır : Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanmıştır

Önemi :

- * Osmanlı Devleti, Kırım'ın Rusya'ya ait olduğunu kabul etmek zorunda kaldı.
- * Yaş Antlaşması ile; Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemi sona ermiş ve "Dağılma Dönemi" başlamıştır.

Osmanlı - Fransız Savaşı (1798 - 1801)

Sebebi : Fransa Kralı Napolyon Bonapart'ın; İngiltere'nin sömürgelerine giden yolu kontrol altına almak için, Osmanlı'nın elindeki Mısır'ı işgal etmesi.

Sonuçları :

- * İngiltere ve Rusya'nın desteği ile "Cezzar Ahmet Paşa" komutasındaki Osmanlı ordusu, Fransızları yenmiştir.
- * 1801 yılında yapılan "El-Ariş antlaşması" ile Fransa, Mısır'dan çekilmiştir. Daha sonra 1802'de yapılan Paris antlaşması ile de Osmanlı-Fransız Savaşı sona ermiştir.

* * * * *

- ❖ **Layihâ :** III. Selim'in; ıslahat yapmak için yerli ve yabancı uzmanlara hazırlattığı raporlara denir.
- ❖ **Nizam-ı Cedit:** III. Selim'in yaptığı ıslahatlara ve kurduğu orduya verilen isimdir.
- ❖ **İradıcedit :** Nizam-ı cedit ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulmuş hazine.

III. Selim Dönemi Islahatları

- * Avrupa'nın önemli şehirlerine (Londra, Paris, Viyana ve Berlin) daimî elçilikler açıldı.
- * Yabancı dil eğitimine önem verildi.
- * Avrupa'da yazılan eserler Türkçe'ye tercüme edildi.
- * Nizam-ı Cedit ordusu kuruldu. Bu ordunun masraflarını karşılamak için İrad-ı Cedit hazinesi oluşturuldu.
- * Askerî alanda Selimiye ve Levent kışalaları oluşturuldu.
- * Kara ve Deniz Mühendishaneleri, tersanecilik ve hafif topçu ocağı geliştirildi.
- * Yeni ordunun eğitimi için Avrupa'dan subaylar getirildi.
- * Yeni ordu, Napolyon'un Fransız ordusunu, Mısır'ı işgali sırasında Akka Kalesi önlerinde mağlup etti.
- * Vergiler düzenlendi.
- * Yerli malı kullanımı teşvik edilmiştir.

18.YÜZYIL OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ DEĞİŞİM VE ISLAHATLAR

- ❖ **Bab-ı Ali :** 18. yy.dan itibaren; divan toplantılarının yapıldığı sadrazam (veziriazam) konaklarına verilen isim.
- ❖ **Esham :** Osmanlı'da 1775 yılında başlayan, bugünkü hazine bonosuna benzer “devletin iç borçlanması”dır.
- ❖ **Reisülküttap :** 18. yy.dan itibaren; Nişancı'nın yerini alan, bugünkü dışişleri bakanı.
- ❖ **Malikane Sistemi:** Gelir getiren bir yerin vergi toplama işinin, kişilere ömür boyu kiralanması sistemidir.
- ❖ **Muaccele :** Malikane sisteminde, bir kereye mahsus alınan satış bedeli.

18. Yüzyıl İslahatlarının Genel Özellikleri

- * İslahatlar yapılırken Avrupa'daki gelişmelerden yararlanılmıştır.
- * Hendesehane, Mühendishane-i Bahr-i Hümayun (Deniz Mühendishanesi) ve Mühendishane-i Berr-i Hümayun (Kara Mühendishanesi) gibi askeri subay yetiştiren okullar açılmıştır.
- * Askerlik alanındaki ıslahatlara öncelik verilmiştir.
- * Askeri ıslahatların yanı sıra; idari, kültürel ve ekonomik alanda da ıslahatlar yapılmıştır.
- * 17. yüzyıldaki ıslahatlara göre daha sistemli ve kapsamlı olmalarına rağmen genel olarak başarısız olmuşlardır.

II. MAHMUT DÖNEMİ (1808 - 1839)

- ❖ **Ayan :** Bir bölgenin, şehrin, kasabanın ileri gelen saygın kişileri.
- ❖ **Sened-i İttifak:** II.Mahmut'un, Ayanlar ile imzaladığı sözleşme.
- ❖ **Müsadere :** Devletin, kişinin malına mülküne el koyması.
- ❖ **Vakayî Hayriye (Hayırlı Olay):** II.Mahmut tarafından 1826 yılında “yeniçeri ocağının kaldırılması olayı”na verilen isim.

SENEDİ İTTİFAK (1808)

Kimler arasında imzalanmıştır : II.Mahmut ile Ayanlar arasında imzalanmıştır

Önemi :

- * Padişahın mutlak otoritesinin sınırlandırıldığı ilk belgedir.
- * Bu belge ile Ayanların hakları ve varlığı tanınmıştır.

II. MAHMUT DÖNEMİ ISLAHATLARI

A - Yönetim Alanında Yapılan İslahatlar

- * Devlet memurları iç ve dış işleri olmak üzere ikiye ayrıldı ve maaşa bağlandılar.
- * Devlet memurlarına pantolon, ceket ve fes giyme zorunluluğu getirildi.
- * Köy ve mahallelerde muhtarlıklar kuruldu.
- * Polis ve posta teşkilatı kuruldu.
- * Askeri amaçlı ilk nüfus sayımı yapıldı.
- * Yurt dışına çıkışlarda, Pasaport uygulaması başlatıldı.
- * Takvim-i Vakayî Adıyla ilk gazete çıkartıldı.
- * Müsadere usulüne son verildi.
- * Divan-ı Hümayun kaldırılarak yerine Nazırlıklar (Bakanlıklar) kuruldu.

Eski Düzen	Yeni Düzenleme	Günümüzdeki Karşılıkları
Divanhümayun	Nazırlıklar	Bakanlıklar
Sadrazamlık	Başvekalet	Başbakanlık
Reisülküttab	Hariciye Nezareti	Dışişleri Bakanlığı
Sadaret Kethüdası	Dahiliye Nezareti	İçişleri Bakanlığı
Darphane Hazinesi	Maliye Nezareti	Maliye Bakanlığı
Vakıflar	Evkafihümayun Nezareti	Vakıflar Genel Müdürlüğü
Şeyhülislamlık	Babımeşihat Dairesi	Diyanet İşleri Bakanlığı

B - Askeri Alanında Yapılan İslahatlar

- * Yeniçeri ocağı kaldırıldı
- * Yeniçeri ocağının yerine; “Asakir-i Mansure-i Muhammediye” ordusu kuruldu
- * Eşkinici ocağı kuruldu
- * Sekban-ı Cedit ocağı kuruldu
- * Vilayetlerde, “Redif” adıyla yeni askeri bir teşkilat geliştirildi.

C - Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İslahatlar

- * İstanbul’da kız ve erkek çocuklarına ilköğretim zorunlu hale getirildi
- * Enderun’un yerine, “Mekteb-i Maarif-i Adliye” açıldı
- * Tercüme odaları kuruldu
- * İlk defa yurt dışına öğrenci gönderildi.
- * Mekteb-i Tıbbiye (Tıp Fakültesi) açıldı.
- * Mekteb-i Harbiye (Harp Okulu) açıldı
- * Mızıkayı Hümayun (Bando ve Mızıkâ Okulu) açıldı
- * “Mekteb-i Ulum-u Edebiye” ve “Rüşdiye” adlı orta dereceli okullar açıldı.

D - Ekonomi Alanında Yapılan İslahatlar

- * Yerli malı kullanımı teşvik edildi
- * Ordunun fes ihtiyacını karşılamak için feshane kuruldu
- * Bakırköy’de bez fabrikası açıldı
- * Ticaret Nezareti (Ticaret Bakanlığı) kuruldu.
- * Osmanlı tüccarlarının Avrupalı tüccarlarla rekabet edebilmesi için, Gümrük vergilerinde kolaylık sağlandı

* * * * *

KIRIM SAVAŞI (1853 – 1856)

Nedenleri:

- 1- Tanzimat Fermanı’nın ilanından sonra yapılan yeniliklerle Osmanlı Devleti’nin giderek güçlenmesi,
- 2- Osmanlı Devleti’ni destekleyen Batılı devletlerin 1848 İhtilalleri’yle meşgul olmaları,
- 3- Rusya’nın Osmanlı topraklarını paylaşma teklifini İngiltere’nin kabul etmemesi (Hasta Adam Projesi),
- 4- - Rusya’nın “Kutsal Yerler Sorunu”nu gündeme getirerek kutsal yerleri koruma ve buraların bakımı konusunda Osmanlı’dan yeni haklar talep etmesi, Ortodoksları himaye etme haklarını genişletmek istemesi,
- 5- Rusya’nın Boğazlar ve İstanbul’a yerleşmek, Balkanlarda kendisine bağlı devletler kurmak istemesi,
- 6- Rusya’nın Eflak ve Boğdan’ı işgal etmesi,
- 7- Rusya’nın Sinop önlerinde Osmanlı donanmasını yakması (1853 Sinop Baskını),

- * Bu savaşta İngiltere, Fransa, Avusturya ve Piyemonte (İtalya) Ruslara karşı Osmanlı’nın yanında yer almıştır.
- * Piyemonte (İtalya)’nin bu ittifaka katılma nedeni, İtalyan birliğini sağlamak için İngiltere ve Fransa’nın desteğini almak istemesidir.
- * İttifak ordusu Kırım’a girip Sivastapol’daki Rus tersanelerini yok edince Rusya barış istemek zorunda kaldı.

NOT : Osmanlı Devleti, barış görüşmelerinde İngiltere ve Fransa’nın desteğini alabilmek için azınlıklara geniş haklar tanıyan İslahat Fermanı’nı (1856) Paris’e gitmeden önce ilan etti.

Paris Antlaşması (1856)

Katılan devletler: İngiltere, Fransa, Avusturya, Piyemonte, Osmanlı, Rusya ve Prusya (Almanya)’dır.

NOT: Prusya savaşta olmadığı halde barış görüşmelerine katılmıştır.

Antlaşmanın Maddeleri:

1- Osmanlı Devleti, Avrupalı devlet kabul edilecek, devletlerarası hukuktan yararlanacak ve toprak bütünlüğü Avrupalı devletlerin garantisi altında olacak

NOT: Bu madde ile Osmanlı Devleti, ilk kez Avrupalı sayılmıştır, ayrıca Osmanlı Devleti’nin topraklarını dahi koruyamayacak kadar zayıf olduğunu gösterir.

2- Karadeniz tarafsız olacak, bütün devletlerin ticaret gemilerine açık olacak; Osmanlı Devleti ve Rusya, Karadeniz’de donanma bulunduramayacak, tersane inşa edemeyecek

NOT: Bu maddeyle Osmanlı Devleti savaştan galip çıkmasına rağmen, mağlup devlet olarak kabul edilmiştir. Rusya'nın da Osmanlı üzerindeki emelleri bir süreliğine engellenmiş ve İngiltere ile Fransa Akdeniz'deki güvenliklerini korumuşlardır. Ancak yine de bu antlaşma Osmanlı Devleti'nin egemen devlet olarak imzaladığı son antlaşmadır.

3- Islahat Fermanı'na uyulduğu takdirde Osmanlı içişlerine hiçbir Avrupalı devlet karışmayacak

NOT: Bu madde ile Osmanlı Devleti'nin işlerine müdahaleye zemin hazırlamıştır.

4- Boğazların yönetimi, 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi'ne göre yapılacak,

5- Eflak ve Boğdan, Avrupalı devletlerin kefilliği altında özerk olacak,

6- Her iki taraf da savaşta ele geçirdikleri yerleri geri verecek,

NOT-1 : Bu antlaşma Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılda imzaladığı ilk ve tek kazançlı antlaşmadır.

NOT-2 : **Kırım Savaşı sırasında** Osmanlı Devleti **ilk kez dışarıdan borç para almıştır** (1854'te İngiltere'den 5 milyon paund).

* * * * *

1877-1878 OSMANLI - RUS SAVAŞI (93 Harbi)

Savaşın Nedenleri:

- 1- Rusya'nın, 1856 Paris Antlaşması ile Osmanlı Devleti üzerindeki kaybetmiş olduğu haklarını geri alma düşüncesi,
- 2- Rusya'nın Balkanlarda "**Panislavist**" bir politika izlemesi,
- 3- Rusya'nın Balkan uluslarını Osmanlı'ya karşı kışkırtması,
- 4- Osmanlı'nın Balkan isyanlarını sert bir şekilde bastırması ve Avrupa kamuoyunun Osmanlı aleyhine dönmüş olması,
- 5- Osmanlı'nın İstanbul ve Londra Konferansı kararlarını reddetmesi,
- 6- Avrupa'daki gelişmelerin Osmanlı Devleti'ni Rusya karşısında yalnız bırakması (Osmanlı – Almanya yakınlaşması)

* Ruslar doğudan ve batıdan saldırıya geçti. Doğu'dan gelenler **Kars, Ardahan, Batum ve Artvin'i** işgal etti.

* Batıdan gelen kol ise **Eflak ve Boğdan'ı** işgal etti. Tuna'yı geçerken Plevne'de durduruldu (Gazi Osman Paşa).

* Ancak İstanbul'dan yardım gelmemesi üzerine Plevne düştü. Ruslar İstanbul Yeşilköy'e (Ayestefanos) kadar ilerleyince Osmanlı barış istemek zorunda kaldı.

NOT-1 : Savaş devam ederken, savaş harcamalarını bahane eden II. Abdülhamit, **Meclis-i Mebusan'ı** kapattı ve **Kanun-u Esasi'yi (Anayasayı)** yürürlükten kaldırdı.

NOT-2 : İlk kez bu savaşlar sırasında, Balkanlarda yerleşmiş olan Müslüman Türkler, Anadolu'ya göçe başlamıştır.

Ayestefanos (Yeşilköy) Antlaşması (1878)

Maddeleri:

- 1- Karadeniz, Ege Denizi, Balkanlar, Makedonya ve Batı Trakya'yı içine alan büyük bir Bulgar Krallığı kurulacak,
- 2- Romanya, Sırbistan ve Karadağ'a tam bağımsızlık verilecek,
- 3- Kars, Ardahan, Batum ve Doğu Beyazıt Ruslara bırakılacak,
- 4- Bosna ve Hersek'e özerklik verilecek,
- 5- Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecek,
- 6- Girit'te ve Ermenilerin yaşadığı yerlerde ıslahatlar yapılacak

NOT-1 : **Bu antlaşma, Batılı devletlerin itirazı üzerine yürürlüğe girmemiştir.** Bu antlaşma yürürlüğe girseydi Rusya, Osmanlı üzerindeki emellerine büyük ölçüde gerçekleştirmiş olacaktı.

NOT-2 : Antlaşmanın yürürlüğe girmemesinde Mebusan Meclisi'nin antlaşmayı onaylamaması da etkili olmuştur. Bunun nedeni Meclisin kapatılmış olmasıdır **(Bu yönüyle Sevr antlaşması ile benzerlik gösterir.)**

Kıbrıs'ın İngiltere'ye Askeri Üs Olarak Verilmesi (1878)

* Ayestefanos Antlaşması'nda Rusların Doğu Beyazıt'a sahip olması ve buradan Akdeniz'e açılabilceğini düşünen İngiltere, Doğu Akdeniz'in güvenliğini sağlamak için Osmanlı Devleti'ne, Kıbrıs'a asker çıkarma teklifinde bulundu.

* Ancak **İngiltere Kıbrıs'a girdikten sonra bir daha çekilmedi ve Kıbrıs elden çıktı (I. Dünya Savaşı).**

BERLİN KONFERANSI ve BERLİN ANTLAŞMASI (1878)

- * İngiltere, Almanya ve Avusturya, Balkanlarda Rusya'nın güdümünde güçlü bir Bulgar Devleti'nin kurulmasından rahatsız oldular. Bu durumu görüşmek üzere Berlin'de konferans düzenlenmesini ve konferansa Rusya'nın da katılmasını sağladılar.
- * Konferansa İngiltere, Avusturya, Fransa, Rusya, Osmanlı, Almanya ve İtalya katıldı.
- * Konferans sonrasında imzalanan **Berlin Antlaşması'na (1878) göre;**

Maddeleri:

- 1- Büyük Bulgar Krallığı toprakları; Asıl Bulgar Prenslığı, Doğu Rumeli (özerk) ve Makedonya olmak üzere üçe ayrılacak ve Osmanlı egemenliğine bırakılacak,
- 2- Bosna ve Hersek'in yönetimi geçici olarak Avusturya'ya bırakılacak,
- 3- **Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız olacak,**
- 4- Kars, Ardahan ve Batum Ruslara bırakılacak, Doğu Beyazıt Osmanlı Devleti'ne geri verilecek,
- 5- Rum ve **Ermenilerin çoğunlukta olduğu yerlerde ıslahat yapılacak** ve Avrupalı Devletler bu konuda bilgilendirilecek,
- 6- Girit'te yapılacak ıslahatların gözetimi İngiltere'ye bırakılacak

Antlaşmanın Önemi:

- * İlk kez çok sayıda azınlık (Sırbistan-Romanya-Karabağ) Osmanlı'dan ayrılarak bağımsız olmuştur. (Böylece Osmanlıcılık fikri geçerliliğini yitirmiştir.)
- * Tarihte ilk kez "**Ermeni Sorunu**" başladı. Bu sorun Batılı Devlerin müdahalesiyle uluslar arası bir sorun haline gelmiştir.
- * İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü koruma politikası sona erdi, parçalamaya yönelik siyaseti başladı.
- * **Osmanlı, Almanya'ya yakınlaşmaya başladı.**
- * Rusya'nın Akdeniz'e inmesi kısmen de olsa engellendi (Bulgaristan'ın yönetiminin Osmanlı'ya bırakılması ile).

Osmanlı Devleti'nde Berlin Antlaşması'ndan Sonraki Durum

- * II. Abdülhamit bu gelişmelerden sonra ülke içerisinde "**İstibdat (Baskı) Devri**" ni başlatmıştır.
- * **Fransa 1881'de Tunus'u işgal etti,** Osmanlı buna müdahale edemedi.
- * 1854'ten bu yana alınan borçlar ödenemeyince alacaklı Avrupalı devletler, **Duyun-u Umumiye (Genel Borçlar İdaresi)**'yi kurarak Osmanlı'nın gelir kaynaklarına el koymuşlardır (Bu idare, Lozan'la kaldırılmıştır.).

- ❖ **Duyun-u Umumiye (Genel Borçlar İdaresi) :** Osmanlı Devleti'ne borç veren devletlerin; bu borçlarını tahsil edebilmek için kurdukları "genel borçlar idaresi"dir.

* * * * *

Mısır'ın İngiltere Tarafından İşgali (1882)

- * **1869'da Süveyş Kanalı'nın açılması, Mısır'ın önemini artırmıştı.** Kanalın açılması sırasında İngiltere finansör devlet görevi görmüş ve Osmanlı'ya kredi açmıştı.
- * **Senetlerin ödenememesini bahane ederek İngiltere Mısır'ı işgal etti.** Bu gelişme Osmanlı – İngiliz ilişkilerinin bozulmasına neden oldu.
- * Osmanlı Almanya'ya yakınlaşmaya, İngiltere de Rusya'ya yakın bir siyaset izlemeye başladı.
- * Bu yakınlaşma doğrultusunda Almanya, Bağdat – Berlin Demiryolu'nun inşasına başladı (hammadde elde etmek için).

Girit Sorunu

- * Yunanlılar 1897'de Girit'te çıkan bir isyanı bahane ederek adaya asker çıkardılar.
- * Osmanlı Devleti Avrupalı devletlerin olaya karışmaması için "**1878 – Halepa Fermanı**" nı yayınlarak Giritli Rumlara bazı haklar tanıdıysa da bunlar bir işe yaramamış ve isyanlar devam etmiştir.
- * Bunun üzerine Osmanlı, Yunanistan'a savaş açtı. Osmanlı Ordusu, Dömeke Meydan Muharebesi'nde Yunan ordusunu yendi, Atina yolu Osmanlılara açıldı. Batılı devletlerin aracılığıyla **Yunanistan ile İstanbul Antlaşması (1898) yapıldı.** Buna göre;
 - a) Girit, Osmanlı Devleti'nde kalacak, yönetimine Rum asıllı bir vali atanacak (özerklik),
 - b) Yunanlılar, Osmanlı Devleti'ne savaş tazminatı ödeyecek

NOT-1 : Bu antlaşma, **Girit'in elden çıkması için atılmış ilk adımdır.**

NOT-2 : Yunanistan, II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra 1908'de Girit'i topraklarına katmıştır.

- * 20. yüzyıla gelindiğinde II. Abdülhamit'e karşı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çalışmaları hızlanmıştır.
- * Balkan ayaklanmaları artmış, ülke Batılı devletlerin açık pazarı haline gelmiş, Duyun-u Umumiye İdaresi'nden dolayı gelir kaynaklarının azalması ekonomik durumu da bozmuştur.
- * İttihat ve Terakki Partisi'nin çalışmaları ve diğer gelişmelerin de etkisiyle II. Abdülhamit Meclis-i Mebussan'ı açarak II. Meşrutiyet Dönemi'ni başlattı (1908).

19.YÜZYIL ISLAHATLARININ ÖZELLİKLERİ

- * **Bu dönem ıslahatları her alanda yapılmıştır.** Askeri ve mali alanda düzeltmeler yapılırken siyasi ve hukuki yapıyı çağdaştırma yolunda da önemli adımlar atılmıştır.
- * Bu yüzyılda geçmiş dönemlerden farklı olarak **yenilik isteyen aydınlar sınıfı ortaya çıkmıştır (Jön Türkler).**
- * Bazı ıslahatlar Avrupalı devletlerin baskısı ve isteğiyle yapılmıştır.
- * Bu dönem ıslahatları devlet politikası haline getirilmiş ve ilk kez padişahın yetkileri kısıtlanmıştır. Ayrıca **ilk kez hukukun üstünlüğü ilkesi kabul edilmiştir.**
- * **İlk kez Osmanlı'da parlamenter dönem başlamış ve halk ilk kez yönetime katılmıştır.**
- * Bu ıslahatlarla daha köklü yenilikler getirilmiştir. Amaç; yapıyı sağlamlaştırmak, devletin çöküşünü ve parçalanmasını önleyebilmektir.

* * * * *

OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ (1300-1453)

OSMANLI'DA DEVLET ANLAYIŞI VE DEVLET TEŞKİLATI

- ❖ **Kut:** Eski Türk devletlerinde, hükümdara Göktanrı tarafından verildiğine inanılan yönetme yetkisi.
- * Osmanlı Devleti'nde hükümdarlığa kimin geçeceğine dair kesin bir kural yoktu. **I. Murat'tan itibaren “ülke hanedanının ortak malıdır” anlayışının yerini, “ülke padişah ve oğullarındır” anlayışı aldı.** Bu uygulamanın amacı, taht kavgalarının sınırlandırılması ve merkezî otoritenin korunmasıdır.
- ❖ **Sancağa Çıkma:** Şehzadelerin “lala” eşliğinde sancaklara yönetici olarak görevlendirilmeleri.
 - * Şehzadeler, böylece tahta çıkmadan yönetim tecrübesi kazanıyorlardı.
 - * Önemli şehzade sancakları; İzmit, Bursa, Kütahya, Manisa ve Amasya'dır.
- ❖ **Şehzade:** Padişahın oğullarına “şehzade” denirdi.
- ❖ **Lala:** Şehzade eğitiminden sorumlu devlet adamı.
- **Hükümdar**
 - * Osmanlı Devleti'nde hükümdar ülkenin mutlak hakimidir. Osmanlı hükümdarları, yasama, yürütme ve yargı yetkilerini kendilerinde toplamışlardır.
 - * Bu durum onun her istediğini yapabileceği anlamına gelmezdi.
 - * Devleti yönetirken şeriata ve töreye uymak zorundaydı.
- Padişahın Görevleri**
 - * Halkı korumak,
 - * Adaletli olmak,
 - * Sınırları güvenlik altına almak,
 - * Seferlere çıkarak ülke topraklarını genişletmek,
 - * Halkın ekonomik ve sosyal refahını sağlamaktır.
- **Hükümdarın Kullandığı Unvanlar**
 - * **Bey, gazi, hüdavendigar, sultan, padişah, han, hünkar vb.**
 - * Osmanlılarda “**Sultan**” ünvanı ilk olarak “**I. Murat**” tarafından kullanılmıştır.
- ❖ **Divan-ı Hümayun:** Bütün devlet işlerinin görüşüldüğü en üst kuruldu.
 - * **Orhan Bey zamanında “Divan-ı Hümayun” kurulmuştur.**
- Osmanlılarda; “**ilk medrese**” “**Orhan Bey döneminde**” “**İznik**” te kuruldu.
- Murat zamanında sınırların genişlemesiyle, “**Beylerbeyilik Sistemi (Eyalet Sistemi)**” kuruldu.
 - * Buna göre **Ülke; yönetim birimlerine ayrıldı: Eyaletler sancaklara, sancaklar kazalara, kazalar köylere ayrıldı.**

Eyalet -----> Sanacak -----> Kaza -----> Köy

- **İlk düzenli ordu**, Orhan Bey zamanında “*Yaya ve Müsellemeler*” şeklinde oluşturuldu.
* I.Murat zamanında “*Kapıkulu Ocağı*” kuruldu. Bu sisteme asker yetiştirmek amacıyla da “*Pençik sistemi*” kuruldu.

- ❖ **Pençik sistemi:** Osmanlılarda, I.Murat döneminde 1363 yılında çıkarılan “pençik kanunu” ile uygulanan sistemdir. Buna göre; savaşta esir alınan erkek çocuklar önce bir Türk ailesinin yanında Türk-İslam kültürüne göre yetiştirildikten sonra belli eğitimlerden geçerek yeniçeri askeri olarak yetiştirilirlerdi. Bu sisteme “**pençik sistemi**” denmiştir.
- ❖ **Devşirme Sistemi:** Osmanlılarda, her gayrimüslim aileden bir erkek çocuk alınarak (ailenin tek çocuğu ise alınmazdı) bir Türk ailesinin yanında Türk-İslam kültürüne göre yetiştirildikten sonra saraya alınarak yeniçeri askeri ve ya devlet adamı olmak için yetiştirilirlerdi. Bu sisteme “**devşirme sistemi**” denmiştir.

TIMAR SİSTEMİ

- **Tımar sistemi:** Osmanlı’da bazı devlet yöneticilerine ve askerlere hizmet karşılığı (maaş karılığı) bazı toprakların yönetimi bırakılırdı. Bu tımar sahipleri kendi paylarını buradaki vergi gelirlerinden almaktaydı. Geri kalan vergilerle de bölgenin ihtiyaçları karşılanıyor ve Orduya “*cebelü*” adı verilen atlı asker besleniyordu. Bu sisteme “**tımar sistemi**” denilmiştir.
- ❖ **Cebelü:** Tımar sahiplerinin yetiştirdiği atlı asker.

Tımar Sisteminin Osmanlı Devleti’ne Sağladığı Yararlar

- * Hazineden para çıkmadan Tımar bölgesinin tüm giderleri karşılanıyordu
 - * Ordunun asker ihtiyacı karşılanıyordu
 - * Topraklar boş kalmıyor ve üretimde süreklilik sağlanıyordu
 - * Uygulandığı bölgenin güvenliği sağlanıyordu
 - * Vergiler daha düzenli toplanıyordu
 - * Devlet otoritesi en uç bölgelere kadar ulaşmış oluyordu
- “**Tımar Sistemi**” I.Murat zamanında kurulmuştur. Bu sisteme göre; dirlik denilen ülke toprakları şu bölümlere ayrılmıştır:

OSMANLI ORDUSU

KARA KUVVETLERİ

KAPIKULU ASKERLERİ

- * I. Murat zamanında Kapıkulu Ocakları kuruldu.
- * Kapıkulu Ocakları; piyadeler ve süvariler olmak üzere iki bölümden oluşmaktaydı.

A-Kapıkulu Piyadeleri

- **Acemi Ocağı:** Acemi Ocağı, Yeniçeri Ocağı'na asker yetiştirmek için kurulmuştur.
- **Yeniçeri Ocağı:** Pençik ve Devşirme sisteminden gelen hristiyan kökenli askerlerden oluşan ocaktır.
 - * Yeniçeriler, Kapıkulu Ocakları'nın en temel ve en kalabalık grubuydu.
 - * "I. Murat" zamanında Edirne'de kuruldu.
 - * Yeniçeriler, devletin merkezi otoritesinin temelini oluşturlardı.
 - * Yeniçerilerin komutanına Yeniçeri Ağası denirdi.
 - * Yeniçeriler, yılda bir elbise, üç ayda bir "Ulufe" denen maaş alırlardı.

- ❖ **Ulufe:** Yeniçeri askerlerine üç ayda bir verilen maaş.

Yeniçeri Askerlerinin Özellikleri (Görevleri)

- * Üç ayda bir maaş (ulufe) alırlar.
- * İstanbul'da veya yakın kırsallarda yaşarlar.
- * Devşirme kökenli askerlerdir.
- * Emekli olana kadar evlenemezler.
- * Sadece askerlik işleriyle uğraşırlar.
- * Yaya birliklerdir
- **Cebeci Ocağı:** Silah bakım ve onarımını yapan askeri sınıftır.
- **Topçu Ocağı:** Top dökmek, top mermisi yapmak ve top atmak için kuruldu.
 - * Osmanlı ordusunda ilk top, "I. Murat" zamanında 1389'da "I. Kosova Savaşı'nda" kullanılmıştır.
- **Top Arabacıları Ocağı:** Büyük topları, arabalar ile savaş meydanına taşıyan askeri sınıftır.
- **Lağımçı Ocağı:** Kuşatmalarda; kalelerin altına tünel ve çukurlar kazıp, dinamit ve fitil gibi patlayıcılar ile surları çökerten askeri sınıftır.
- **Humbaracılar:** Havan topu, mayın ve el bombası gibi patlayıcıları yapan ve kullanan ocaktır.
- **Bostancılar:** Bahçe ve bağlarda Padişah'ın yanı başında ya da Saltanat kayıklarında Padişahı koruma görevini üstlenen askeri birliktir.

B-Kapıkulu Süvarileri (Atlıları)

- * Kapıkulu süvarileri, seçkin bir askeri sınıftır.
- * Derece ve maaş yönünden yeniçerilerden üstündür.
- **Silahtarlar:** Padişahın solunda bulunan ve çadırını koruyan askeri sınıftır.
- **Sipahiler:** Savaşta padişahın sağ tarafında bulunan askeri sınıftır.
 - * Padişahı korudukları için sipahlar ve silahtarlar özel birliklerden oluşmaktaydı.
- **Sağ ve Sol Ulufeciler:** Savaşta saltanat sancaklarını koruyan sınıflardır.
- **Sağ ve Sol Garipler:** Ordunun ağırlıklarını ve hazineyi koruyan sınıflardır.

EYALET ASKERLERİ

- **Tımarlı Sipahiler:** Toprak sistemine bağlı olarak oluşturulan ve dirlik sahiplerinin beslemek zorunda olduğu askerlerdir.
 - * Osmanlı ordusunun en kalabalık bölümünü oluşturmaktadır.
 - * Osmanlı Devleti, Türkiye Selçuklularında ikta olarak bilinen bu sistemi alarak geliştirmiş ve "Tımar Sistemi" adıyla uygulamıştır.
 - * Tımar Sistemi'nde devlet, bazı topraklarının gelirlerini, görev karşılığı olarak askerlerine ve memurlarına vermektedir.
 - * Tımar sahipleri, her üç bin akçe için "Cebelü" denilen atlı asker beslerdi.

Tımarlı Sipahilerin Özellikleri (Görevleri)

- * Maaş almazlar, tımar sisteminden yararlanırlar.
- * Tamamı Türk çocuklarından oluşur.
- * Eyaletlerde yaşarlar, bulundukları toprakları terk etmezler.
- * Savaş zamanında, emrinde bulundukları beylerbeyi veya sancakbeyinin emrinde savaşa katılırlar.
- * Atlı birliklerdir
- * Bulundukları bölgenin güvenliğini sağlarlar.

- **Yaya ve Müsellemler:** Ordunun geri hizmetlerini yerine getiren askeri birliklerdir.
* Atlı ve yaya askerlerden oluşan bu “**ilk düzenli ordu**”, Orhan Bey zamanında oluşturuldu”.
- **Azaplar:** Halk arasından seçilen gönüllü ve “**bekar**” erkeklerden oluşurdu.
- **Akıncılar:** Sınır güvenliğini sağlayan öncü birlikler olup, savaş öncesinde düşman topraklarına ilk saldırıyı yaparak onları **şaşırtan askeri birlikleridir**.

Akıncıların görevleri şunlardır:

- * Sınırların güvenliğini sağlamak.
- * Düşman ordusu ve ülkesi hakkında istihbarat bilgileri toplamak.
- * Sefer çıkan orduya rehberlik etmek, düşmanın pusu kurmasını engellemek.
- * Düşman ülkelerin askeri ve ekonomik kaynaklarına zararlar vermek.
- **Yörükler:** Konar-göçer (göçebe) Türkmenlerden oluşan askeri birliktir.
- **Deliler:** Bekar Türklerden oluşan ve sınırları koruyan hafif süvari birlikleridir. Korkusuz ve cesaretli olmalarından dolayı halk arasında “deli” olarak ün salmışlardır.
- **Beşliler:** Sınır boylarındaki kaleleri koruyan askeri birliktir. Her beş aileden bir kişi alınarak oluşturulduğu için bu adla anılmışlardır.
- **Sakalar:** Askerlere su dağıtan, ordunun su ihtiyacını karşılayan askeri birliktir.

DENİZ KUVVETLERİ (Donanma)

- * Osmanlı denizciliğinin temelleri Karesi Beyliği'nin alınması ile atıldı.
- * Osmanlı donanması, ilk ciddi deniz savaşını Mehmet Çelebi zamanında, 1415'te Venedik ile Mehmet Çelebi döneminde yaptı.
- * I. Bayezit zamanında Gelibolu'da bir tersane kuruldu.
- * Fatih döneminden itibaren Osmanlı donanması denizlerde zaman içerisinde güçlenmeye başlamıştır.
- * Osmanlı donanması Kanuni döneminde Ege ve Akdeniz'in en önemli gücü haline gelmiştir.
- * **Osmanlı donanma** komutanına “**Kaptan-ı Derya**”, gemi komutanlarına “**Reis**” ve deniz askerlerine de “**Levent**” denirdi.
- * Donanmada; **Karamürsel**, **Kalite**, **Kadırga** ve **Mavna** adı verilen küçük gemiler yanında “**Fırkateyn**” ve “**Kalyon**” denilen büyük gemilerde bulunurdu.

- ❖ **Levent:** Osmanlılarda deniz askeri.
- ❖ **Kaptan-ı Derya:** Osmanlılarda donanma komutanı.
- ❖ **Reis:** Osmanlılarda gemi komutanı

OSMANLI EKONOMİSİ

- ❖ **Reaya:** Osmanlı topraklarında yaşayan tüm halka “**Reaya**” denilmekteydi.
- ❖ **Miri Arazi:** Devlet malı olan topraklara “**Miri arazi**” denirdi.
- ❖ **Çift:** Devletin işlemesi için köylüye dağıttığı topraklara “**Çift**” denirdi.
- ❖ **Çiftbozan:** Çift sahibinin toprağını izinsiz olarak terk etmesi veya üç yıl üst üste ekmemesi durumunda alınan vergidir.

- ❖ **Adet-i Ağnam (Ağnam vergisi):** Devletin hayvancılıkla uğraşanlardan, hayvan başına aldığı vergidir.

TİCARET

- * Ticaret yolları üzerinde yük taşıma işlerini, “**Mekkari Taifesi**” adı verilen gruplar yapmaktaydı.
- * Ticaret yolları üzerinde kervanların dinlenmesi için “**Menziller**” kurulmuştu.
- * Ana yollar ve geçitler “**Derbentçi**” denilen görevlilerin gözetimi altındaydı.
- * Şehirlere gelen mallar, “**bedesten**”, çarşı ve “**kapan hanlarında**” toplanır ve satışa sunulurdu.
- * Çarşı ve pazarları fiyat ve kalite bakımından denetleyen görevliler; “**Muhtesip**” ve **Eminler** idi.

- ❖ **Mekkari Taifesi:** Ticaret yolları üzerinde yük taşıma işini yapan gruplardır.
- ❖ **Kapan Hanı:** Tek cins ticaret maddesinin toptan satışının veya dağıtımının yapıldığı yerlerdir.(Un kapanı, yağ kapanı vb)
- ❖ **Menzil:** Ticaret kervanlarının ihtiyaçlarını karşıladığı, dinlendikleri yerlere verilen ad.
- ❖ **Bedesten:** Kapalı Çarşı.
- ❖ **Derbentçi:** Ticaret yolları üzerindeki geçitleri ve anayolları koruyan görevli.
- ❖ **Muhtesip:** Çarşı ve pazarları denetleyen görevli.

LONCA TEŞKİLATI

- * **Esnaf, Ahiliğin birer kolu olan “Lonca Teşkilatlarına” bağlıydılar.** Her meslek grubunun ayrı bir loncası olurdu.
- * Loncaya kayıt olan üyeler, o loncanın denetimi ve koruması altında olurlardı.
- * **Dükkan açma hakkına “Gedik” denirdi.** Gedige sahip olmak için, çıraklık, kalfalık ve ustalık belgelerini almak gerekirdi.
- ❖ **Lonca Teşkilatı:** Esnafın bir araya gelerek oluşturdukları teşkilat. Osmanlılarda esnaf birliği.

Lonca Teşkilatının Görevleri:

- * Üretilen malların fiyat ve kalite kontrolünü yapmak
- * Esnaf arasındaki haksız rekabeti önlemek
- * Esnaf ile hükümet arasındaki ilişkileri kontrol etmek
- * Esnaflara borç (kredi) vermek
- * Çalışmayan esnafı korumak
- * Esnaf sayısını kontrol etmek
- * Yoksullara yardım etmek
- * Çırak-kalfa-usta ilişkisi içerisinde eleman yetiştirmek
- ❖ **Gedik:** Dükkan açma hakkı, izni.

OSMANLI DEVLET YÖNETİMİ

- ❖ **Cülus :** Hükümdarın tahta geçmesi
- ❖ **Cülus töreni :** Hükümdarın tahta geçişinde düzenlenen tören.
- ❖ **Cülus bahşişi :** Hükümdarın tahta geçişi esnasında yeniçerilere verdiği bahşıştir

MERKEZ YÖNETİMİ

- ❖ **Saray :** Padişahın ailesiyle birlikte yaşadığı ve aynı zamanda devlet yönetiminin gerçekleştiği yerdir.

*Osmanlı Devleti'nde Saray (Topkapı sarayı) şu bölümlerden oluşuyordu:

- 1- **Birun** (dış saray)
- 2- **Enderun** (iç saray)
- 3- **Harem**

- ❖ **Enderun Mektebi :** Sarayda, devlet adamı yetiştirilen okul.
- ❖ **Harem :** Padişahın ailesiyle birlikte yaşadığı, özel hayatının geçtiği yer.

Enderun'daki odalar ve bu odalarda verilen hizmetler:

Odanın Adı	Odadaki Başlıca Hizmet Türü, Eğitim ve Öğretim
Küçük Oda	* Bu odalardaki öğrencilerin görevi okuma yazma öğrenmek ve öteki odalara geçmek için hazırlanmaktı.
Büyük Oda	
Doğancılar Odası	* Bu odada eğitim görenler padişahın av sırasında kullandığı doğanlar ile ilgilenirlerdi.
Seferli Odası	* Bu odada eğitim görenler padişahın giyim işleriyle ilgilenirlerdi.
Kiler Odası	* Bu odada eğitim görenler padişahın yiyecek hizmetlerine bakarlardı.
Hazine Odası	* Bu odada eğitim görenler padişahın değerli eşyalarını ve hazinesini korurlardı.
Has Oda	* Bu odada eğitim görenler padişahın en yakınında bulunur ve ona hizmet ederlerdi.

DİVAN-I HÜMAYUN

- * Bugünkü karşılığı "**Bakanlar Kurulu**"dur.
- * İlk olarak "**Orhan Bey**" döneminde kurulmuştur.

- ❖ **Divan-ı Hümayun:** Osmanlı Devleti'nde bütün devlet işlerinin görüşüldüğü en üst kuruldur.

* Divan-ı Hümayun toplantılarına Fatih dönemine kadar Padişahlar başkanlık yapmıştır. Fatih'ten sonra ise toplantılara "**Sadrâzamlar**" başkanlık yapmıştır.

* Bu dönemden sonra Padişahlar, Divan toplantılarını "Kasr-ı Adl" denilen bir penceren takip etmiştir.

- ❖ **Kubbealtı:** Topkapı Sarayın'nda, Divan toplantılarının yapıldığı yer.
- ❖ **Kasr-ı Adl:** Padişahların, Divan toplantılarını izledikleri tak (pencere).

Divan-ı Hümayun'un Üyeleri ve Görevleri

Padişahın 'ın Görevleri:

- * Üst kademe devlet memurlarını atamak.
- * Savaşa ve barışa onay vermek.
- * Orduyu komuta etmek.
- * Ülkesini adaletle yönetmek.
- * Halkın refah ve güvenliğini sağlamak.

Veziriazam (Sadrazam)’ın Görevleri:

- * Padişahın verdiği bütün görevleri yaparak ona yardımcı olmak
- * Divana başkanlık yapmak (Fatih döneminden sonra)
- * Padişah’ın mührünü taşımak
- * Padişah savaşa katılmadığı zamanlarda, ordunun başında “**Serdar-ı Ekrem**” sıfatıyla sefere katılmak.

Vezirlerin Görevleri:

- * Sadrazamın verdiği görevleri yaparak ona yardımcı olmak.

Kazasker’in Görevleri:

- * Divana gelen büyük davalara bakmak
- * İlimiye sınıfındaki bazı görevlilerin tayin ve azillerini yapmak.

Defterdarın’ın Görevleri:

- * Devletin bütün gelir ve giderlerinden sorumlu olmak.
- * Hazinesiden sorumlu olup devlet bütçesini hazırlamak

Nişancı’nın Görevleri:

- * Fethedilen toprakların kayıtlarını tutarak tapu-kadastro görevini yapmak.
- * Resmi evraklara Padişahın tuğrasını çekmek.
- * Bütün iç ve dış yazışmalardan sorumlu olmak.

Kaptan-ı Derya’nın Görevleri:

- * Bütün donanma işlerinden sorumlu olmak ve divana bu konularda divana bilgi vermek.

Yeniçeri Ağası’nın Görevleri:

- * İstanbul’un güvenliğinden sorumlu olmak ve gerektiğinde divana bilgi vermek.

Reisülküttap’ın Görevleri:

- * Devletin bütün dışişlerini yürütmek ve bundan sorumlu olmak.

❖ **Şeyhülislam:** Çıkan kanunların İslam dinine uygun olup olmadığı hakkında fetva verme yetkisine sahip olan, ilmiye sınıfının en üst görevlisi olan kişi.

❖ **Fetva :** Şeyhülislam tarafından verilen şer’i hüküm veya karar.

NOT -1: Veziriazam olağan Divan toplantılarından başka haftanın her günü ikindi vakti kendi konağında ayrı bir divan kurardı. “**İkindi Divanı**” denilen bu Divanda, Veziriazam hükümet işleriyle ilgilenir ve halkın istek ve şikâyetlerini dinlerdi.

NOT -2: Savaş ilanı veya ülke güvenliğini tehdit eden hâllerde ise padişahın başkanlığında Divan üyelerinin yanı sıra önde gelen olağanüstü bir kurul toplanırdı. Padişah dışında Divana katılanların ayakta durarak karar alması nedeniyle bu tür toplantılara “**Ayak Divanı**” denirdi.

OSMANLI’DAKİ BAZI GÖREVLİLERİN, “GÜNÜMÜZDEKİ KARŞILIKLARI”

Osmanlıdaki Adı	Günümüzdeki Karşılığı
<i>Veziriazam (Sadrazam)</i>	* Başbakan
<i>Vezirler</i>	* Başbakan Yardımcıları
<i>Nişancı</i>	* Dışişleri Bakanı
<i>Defterdar</i>	* Maliye Bakanı
<i>Kazasker</i>	* Adalet Bakanı – Milli Eğitim Bakanı
<i>Kaptanı Derya</i>	* Deniz Kuvvetleri Komutanı – Donanma Bakanı
<i>Reisülküttap</i>	* Dışişleri Bakanı
<i>Subaşı</i>	* Jandarma Amiri – Polis Amiri
<i>Müderris</i>	* Öğretim Görevlisi – Öğretmen

YÖNETENLER

Osmanlı Devleti'nde "Yönetenler" Üç sınıfa ayrılırdı:

- 1- Seyfiye (Ehl-i Kılıç – Ehl-i Ümera)
- 2- İlmiye (Ehl-i Şer)
- 3- Kalemîye (Ehl-i Kalem)

"Seyfiye" Sınıfı Yöneticileri Kimlerdi?

* Tımarlı Sipahiler - Kapıkulu Askerleri - Sadrazam - Vezirler - Beylerbeyi - Sancak Beyleri - Kapıkulu Zabitleri - Deniz Askerleri vs.

"İlmiye" sınıfı yöneticileri kimlerdi?

* Şeyhülislam - Kazasker - Kadılar - Müftüler - Müderrisler - İmamlar - Müezzinler - Medrese Öğrencileri vs.

"Kalemîye" sınıfı yöneticileri kimlerdi?

* Defterdar - Nişancı - Reisülküttap - Katipler ve bazı kalemler vs.

İSTANBUL'UN YÖNETİMİ

- * Osmanlı Devleti'nin başkenti olması nedeniyle İstanbul'un özel bir yönetimi vardı.
- * Şehrin yönetimindeki en yetkili kişi, "**İstanbul kadısı** (**Taht kadısı**)" idi. Taht kadısı bir yıllığına seçilirdi.
- * Taht kadısı şehirdeki davalara bakmanın yanı sıra hükümet emirlerinin uygulanmasını sağlardı.
- * Ayrıca kendisine bağlı şehremini ve mimarbaşı gibi görevliler aracılığıyla İstanbul'da belediye hizmetlerinin yerine getirilmesini gözetirdi.
- * İstanbul'daki zanaat ve ticaret hayatını düzenleme ve denetleme yetkisi "**muhtesip**"e verilmişti. Taht kadısına bağlı bir memur olan muhtesip, pazarları denetler ve vergileri toplardı. Malların fiyatı, kalitesi ve kâr oranları ile ilgili kuralları uygulamak da onun görevleri arasındaydı.
- * İstanbul'un güvenliğinden genel olarak "**yenicheri ağası**" sorumluydu.
- * Şehrin düzenini bozan ve suç işleyen yenicheriler "**muhzır ağa**" tarafından denetlenirdi.
- * Sivil halk arasında güvenliği gündüzleri "**subaşı**", geceleri ise "**asesbaşı**" komutasındaki kolluk güçleri sağlardı.

TAŞRA ve EYALET YÖNETİMİ

YÖNETİM BİRİMİ	YÖNETİCİ	GÜVENLİK İŞLERİ	ADALET İŞLERİ
EYALET	Beylerbeyi	Subaşı	Kadı
SANCAK	Sancakbeyi	Subaşı	Kadı
KAZA	Kadı	Subaşı	Kadı
KÖY	Köy Kethüdası	Yiğitbaşı	Kadı Naibi

* Osmanlı Devleti'nde başkent İstanbul dışında kalan tüm ülke topraklarına "**taşra**" adı veriliyordu. Taşra yönetimi genel olarak "**tımar sistemi**" etrafında şekillenmişti.

* Osmanlı Devleti'nde "Taşra yönetimi", idari birimlere ayrılmıştı. Bu idari birimleri büyükten küçüğe doğru şöyledir:

Eyalet - Sancak - Kaza - Köy

EYALET

- * Eyalet sistemi; İlk olarak "**I.Murat**" döneminde oluşturulmuştur.
- * Eyalet, sancakların birleşmesiyle meydana gelen en büyük yönetim birimiydi.
- * Eyaletler, "**Beylerbeyi**" tarafından idare edilirdi.
- * Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında Anadolu ve Rumeli olmak üzere iki beylerbeyliği vardı. Ülke topraklarının genişlemesi ile birlikte beylerbeyliklerinin sayısı da arttı.

- * Beylerbeyi, bulunduğu eyaletin merkezi konumundaki “Paşa Sancağı”nda otururdu.
- * Beylerbeyi kendi bölgesinde padişahı temsil etmek, divanında halkın sorunlarını çözmek, güvenliği sağlamak ve tımar dağıtımını ile ilgili işleri yürütmekle görevliydi.
- * Ayrıca savaş zamanında kendisine bağlı sancak beyleri ve tımarlı sipahilerin başında orduya katılmakla yükümlüydü.

❖ **Eyalet:** Sancakların birleşmesiyle meydana gelen en büyük yönetim birimi.

----- → **Osmanlı Devleti’nde Eyaletler, vergi düzeni esas alınarak üç bölüme ayrılmıştır :**

- *Salyaneli (Yıllıklı) Eyaletler
- *Salyanesiz (Yıllıklı) Eyaletler
- *Özel Yönetimli (Ayrıcalıklı-İmtiyazlı) Eyaletler

1- Salyaneli (Yıllıklı) Eyaletler: Tımar sisteminin uygulanmadığı eyaletlerdir.

- * Yemen - Habeş - Mısır - Trablusgarp - Tunus - Cezayir - Fas - Bağdat - Basra

2- Salyanesiz (Yıllıksız) Eyaletler: Tımar sisteminin uygulandığı eyaletlerdir.

- * Anadolu - Karaman - Sivas - Erzurum - Diyarbakır - Halep - Şam - Trablusşam - Musul - Rumeli - Bosna - Budin - Maraş (Zilkadriye)

3- Özel Yönetimli (Ayrıcalıklı-İmtiyazlı) Eyaletler: İçişlerinde serbest, dışişlerinde Osmanlıya bağlı olan eyaletlerdir.

- * Hicaz - Kırım - Erdel - Eflak - Boğdan

SANCAK

- * Osmanlı Devleti’nde kazaların bağlı olduğu yönetim birimlerine sancak adı verilirdi.
- * Sancaklar, “Sancakbeyi” tarafından kanun ve nizamlara uygun olarak yönetilirdi.
- * Sancak beyi sancağındaki tımarlı sipahileri yanına alarak bağlı bulunduğu beylerbeyinin komutasında orduya katılırdı.
- * Ayrıca sancakta asayiş sağlar, suçlularla mücadele eder ve devlet adına bazı vergileri toplardı.

❖ **Sancak :** Osmanlılarda; Eyalet ile Kaza arasında kalan idari birim.

KAZA

- * Kazaların başında kadılar bulunurdu. İlmiye sınıfının bir üyesi olan kadıların geniş yetkileri vardı.

❖ **Kadı :** Mahkemelerde hakimlik ve yargıçlık görevini yapan ve aynı zamanda kazaları da yöneten kişidir.

Kazalarda Görev Yapan Kadı’ların Görevleri:

- *Davalarda yargıçlık görevi yapmak
- *Merkezden gelen emirleri halka iletme, halkın isteklerini merkeze iletme
- *Nikah kıymak
- *Kazadaki belediye işlerinden sorumlu olmak
- *Olağanüstü durumlarda toplanan vergilerden sorumlu olmak

OSMANLILARDA EĞİTİM

❖ **Medrese :** Osmanlılar’da dini eğitim başta olmak üzere, eğitimin verildiği okul.

- * İlk Osmanlı medresesi; Orhan Bey tarafından 1331’de İznik’te açıldı. Bunu Bursa ve Edirne’de kurulan medreseler izledi.
- * Osmanlılarda devletin güçlenmesine bağlı olarak gelişen medrese eğitimi İstanbul’da kurulan “Fatih (Sahn-ı Seman)” ve “Süleymaniye Medreseleri” ile zirveye ulaştı.

NOT: Sahn-ı Seman Medresesi -----→ Fatih Sultan Mehmet
Süleymaniye Medresesi -----→ Kanuni Sultan Süleyman döneminde açılmıştır.

❖ **Müderris :** Medreselerde ders veren öğretim görevlisi, öğretmen.

❖ **Şehzadegan Mektebi :** Hükümdarların erkek çocuklarının ilkökul eğitimini karşılayan okuldur.

Osmanlı Devleti'nde “**Askeri Eğitimin**” Verildiği Yerler veya Kurumlar

- * Yeniçeri ocağı
- * Acemi oğlanlar ocağı
- * Tophane
- * Tüfekhane
- * Humbarahane
- * Kılıçhane
- * Mehterhane
- * Tersane

Osmanlı Devleti'nde “**Dini Eğitimin**” Verildiği Yerler Veya Kurumlar

- * Medereseler
- * Cami
- * Tekke
- * Zaviye
- * Lonca

* * * * *

OSMANLI'DA EKONOMİK GELİŞMELER

Osmanlı Devleti'nin Gelir Kaynakları:

- * Şeri ve örfi vergiler
- * Ticari gelirler
- * Gümrük, maden, tuzla ve ormanlardan gelirleri
- * Bağlı devletlerin ödedikleri vergiler
- * Savaş ganimetleri

- ❖ **Öşür Vergisi:** Müslüman çiftçilerden alınan ürün vergisidir.
- ❖ **Haraç Vergisi:** Gayrimüslim çiftçilerden alınan ürün vergisidir.
- ❖ **Cizye Vergisi:** Gayrimüslim erkeklerden alınan vergidir.
- ❖ **Avarız Vergisi:** Doğal afet ve savaş gibi olağanüstü durumlarda toplanan vergidir.
- ❖ **Ağnam Vergisi (Adet-i Ağnam):** Hayvancılıkla uğraşanlardan alınan vergidir.

*Osmanlı Devleti; Ticareti geliştirmek ve daha güvenli yapılmasını sağlamak amacıyla bazı teşkilatlar kurmuştur.

- ❖ **Menzil Teşkilatı:** Ticaret yolları üzerinde konaklama, dinlenme ve ihtiyaçların giderildiği yerlerden oluşan teşkilattır.
- ❖ **Mekkari Taifesi :** Ticaret yolları üzerinde “yük taşımacılığını” meslek edinen kişilerin oluşturduğu teşkilattır.
- ❖ **Derbentçi:** Anayollar ve önemli kavşakların güvenliğini sağlayan görevlilerdir.

Vakıf Sistemi

- ❖ **Vakıf:** Devletin veya zengin insanların, ihtiyacı olan insanların yararlanması için açtıkları sosyal hayır kurumlarıdır.

Vakıfların Yararları:

- *Osmanlı Devleti sınırları içinde uygulanan iskan faaliyetlerinde
- *Yerleşim yerlerinin sosyo-kültürel ihtiyaçlarının karşılanmasında
- *Yolların, han, kervansaray gibi binaların yapım ve işletiminde
- *Halkın sağlık, eğitim ve öğretim alanındaki ihtiyaçlarının karşılanmasında
- *İhtiyacı olan tüccarlara vakıflarda biriken paradan kredi kullanılarak ticaretin desteklenmesinde etkili olmuşlardır.

* * * * *

OSMANLI'DA HUKUK - BİLİM - TEKNOLOJİ - SANAT ALANINDAKİ GELİŞMELER

Osmanlı'da Hukuk

* Fatih Sultan Mehmet, çıkardığı yasaları ve kendisinden önceki bütün kanunları “**Kanunname-i Ali Osman**” adı ile bir araya toplamıştır.

* Böylece; Osmanlı Devleti'nde kanunlar ilk kez, “Fatih Sultan Mehmet” döneminde yazılı hale getirilmiştir.

Osmanlı'da uygulanan iki tür hukuk vardı.

***Şer'i hukuk**: Kaynağını Kuran-ı Kerim'in (İslam dini) oluşturduğu dini kurallardır.

***Örfi hukuk**: Kaynağını gelenek ve göreneklerin (Türk töresi) oluşturduğu kurallardır.

* Osmanlı'da, Örfi Hukuka herkes uymak zorunda idi. Ancak Şer'i Hukuka sadece Müslümanlar uymak zorundaydı, Gayrimüslimlerin Şer'i Hukuka uyma zorunluluğu yoktu.

Padişahların çıkardığı kanunlar Örfi Hukuk kapsamında idi ancak bu kanunlar , Şer'i Hukuka aykırı olamazdı.

* Padişah kanunların İslam dinine uygun olup olmadığını Şeyhülislam'a sorardı, bu konuda Şeyhülislam'ın verdiği karara da fetva denirdi.

❖ **Fetva** : Şeyhülislam tarafından verilen şer'i hüküm veya karar.

Osmanlılarda fetva verme yetkisi Şeyhülislam'a aittir. Padişahların fetva verme yetkileri yoktur.

❖ **Kadı** : Mahkemelerde gelen davalara bakıp, hüküm veren kişidir. (Bugünkü hakim ve yargıçlar)

Kazalarda (İlçelerde) Görev Yapan Kadıların Görevleri:

- *Davalarda yargıçlık görevi yapmak
- *Merkezden gelen emirleri halka iletme, halkın isteklerini merkeze iletme
- *Nikah kıymak
- *Kazadaki belediye işlerinden sorumlu olmak
- *Olağanüstü durumlarda toplanan vergilerden sorumlu olmak

Osmanlı'da Bilim ve Teknoloji

❖ **Medrese**: Osmanlılarda eğitimin yapıldığı temel kurumdur.

* Fatih Sultan Mehmet döneminde, “**Sahn-ı Seman Medreseleri**” kurulmuştur.

* Kanuni Sultan Süleyman döneminde, “**Süleymaniye Medreseleri**” kurulmuştur.

• Bu dönemin ünlü Bilim Adamları;

- *Matematik ve Astronomi'de*: “Ali Kuşçu” ve “Takiyüddin Mehmet” (Osmanlı'daki ilk rasathaneyi kurmuştur)
- *Coğrafya'da*: “Matrakçı Nasuh” ve “Piri Reis” (*Kitab-ı Bahriye* adlı eseri ünlüdür.)
- *Tıp'ta*: “Sabuncuoğlu Şerafettin” (*Cerrahname* adlı eserinde ameliyat tekniklerini çizmiştir.)

Osmanlı'da Görülen Edebiyat Türleri

- *Divan Edebiyatı
- *Halk Edebiyatı
- *Tasavvuf Edebiyatı

Osmanlı'daki Güzel Sanatlar

Minyatür : Perspektif (derinlik) olmadan yapılan resimlere denir. Minyatür sanatı ile uğraşanlara ise “**Nakkaş**” denir.

Hat : Güzel yazı yazma sanatıdır. Hat sanatı ile uğraşanlara ise “**Hattat**” denir.

Tezhip : El yazması kitapları süsleme sanatıdır. Tezhip sanatı ile uğraşanlara ise “**Müzehhip**” denir.

Ciltçilik : Kitap sayfalarını bir arada tutabilmek için yapılan kaplama sanatıdır. Ciltçilik ile uğraşanlara ise “**Mücellit**” denir.

Ebru : Özel olarak hazırlanmış suyun yüzeyine boyaları serpiştirerek, oluşan deseni bir yüzeye aktarma sanatıdır.

Çinicilik : Kil topraktan yapılan levhaların genellikle çiçek resimleriyle bezenip fırında pişirilmesi sanatıdır.

Kakmacılık : Ağaç, taş veya madenlerin oyularak bu oyuklara değerli taşlar ve metaller ile sedef, fildişi gibi malzemelerin yerleştirilmesi sanatıdır.

Osmanlı'da Mimari

* Bu çağın mimarisindeki en ünlü şahsiyet, “Mimar Sinan” dır.

Mimar Sinan'ın;

Çıraklık eseri : * Şehzade Camisi

Kalfalık eseri : * Süleymaniye Camisi

Ustalık eseri : * Selimiye Camisi

* * * * *

MARDİN – KIZILTEPE

İBN-İ SİNA MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

TARİH-11 DERSİ NOTLARI

MURAT GÜNDÜZ

2023 – 2024

* * * * *